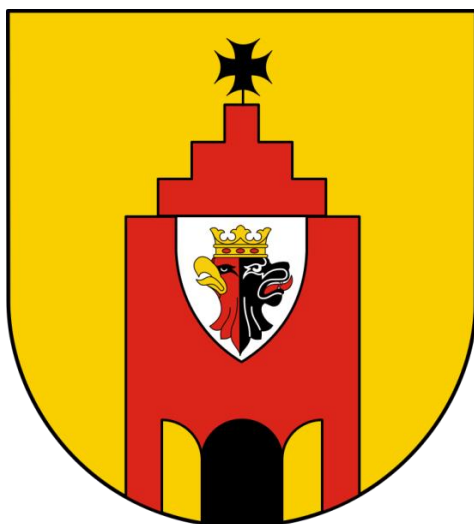

*Załącznik do Uchwały Nr XIX/210/2017
Rady Gminy Radziejów
z dnia 27 grudnia 2017 r.*

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów na lata 2018-2021

**GMINA RADZIEJÓW
POWIAT RADZIEJOWSKI
WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE**

RADZIEJÓW 2017

Spis treści

1. Wstęp.....	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	11
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	11
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	20
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy Radziejów (analiza dokumentów programowych Gminy Radziejów).....	20
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Radziejów	23
5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy Radziejów.....	23
5.2.2. Krajobraz kulturowy.....	37
5.2.3. Zabytki nieruchome.....	39
5.2.4. Zabytki ruchome.....	40
5.2.5. Zabytki archeologiczne.....	40
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.....	41
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne.....	41
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	43
5.3.1. Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków	43
5.3.2. Zabytki w wojewódzkim rejestrze zabytków.....	44
5.3.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	46
5.4. Obiekty proponowane do wpisania do rejestru zabytków.....	47
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy Radziejów	48
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Radziejów. Analiza szans i zagrożeń	48
7. Założenia programowe	49
7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami.....	49

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki	49
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	51
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	53
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	54
11. Realizacja i finansowanie przez Gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.....	56
12. Spis tabel	58
13. Spis rysunków	58
14. Spis załączników	58

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to ogół dorobku społeczeństw w zakresie nauki, sztuki, architektury, oświaty, techniki, wytworzonego w trakcie jego historycznego rozwoju przekazywanego z pokolenia na pokolenie. Zgodnie z tą definicją, dziedzictwo kulturowe to także zabytki, które stanowią materialny ślad przeszłości i są jednocześnie świadectwem życia poprzednich pokoleń, dlatego tak ważne jest ich zachowanie w dobrym stanie. Są one nie tylko cennym źródłem informacji o stylu życia naszych przodków zarówno dla obecnego jak i przyszłych pokoleń, ale również ważnym elementem rozwoju społeczno – gospodarczego gminy, mogącym w znaczący sposób przyczynić się do poprawy jakości życia jej mieszkańców. Bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe stanowi bowiem sporą atrakcję turystyczną i z pomocą odpowiedniego systemu promocji, przyciąga zwiedzających, pobudzając w ten sposób rozwój gospodarczy gminy.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów na lata 2018 - 2021 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania na danym terenie. Nie stanowi aktu prawa miejscowego. Dokument zawiera ogólne założenia co do realizacji celów *Programu*.

Jego głównym celem jest dążenie do poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, a przez to zachowania piękna krajobrazu kulturowego. Głównymi odbiorcami niniejszego dokumentu są mieszkańcy Gminy Radziejów, którzy bezpośrednio odczuwają efekty wdrażania *Programu*. Dotyczy to głównie właścicieli oraz użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również pozostałej części mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar gminy i przesądza o jej atrakcyjności.

Program Opieki nad Zabytkami (PONZ) powinien służyć podejmowaniu planowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program Opieki nad Zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe Gminy Radziejów. Wskazane w *Programie* działania są ukierunkowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie ich dostępności dla mieszkańców i turystów. *Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów* m. in. poprzez działania edukacyjne, może też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera

identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną, zacieśnia procesy integracyjne w społeczności lokalnej, minimalizując niektóre negatywne skutki globalizacji.

Reasumując, przedmiotem niniejszego opracowania jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami w granicach administracyjnych Gminy Radziejów.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami oraz programów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wynika z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014 poz. 1446). Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów przez samorządy zarówno wojewódzkie, powiatowe, jak i gminne. W myśl art. 87 gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata.

Programy, o których mowa, mają na celu w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2016 poz. 446) zostały określone zadania własne Gminy takie jak: *zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.*

Zgodnie z art. 87 ust. 5 z realizacji Programu, zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki w Polsce objęte zostały ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Art. 5. Konstytucji RP brzmi: *„Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”*, w art. 6. czytamy: *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”*. Natomiast art. 86 Konstytucji mówi, że *każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie*.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014 poz. 1446). Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Zgodnie z art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, **zabytek** to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytki można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

- zabytki nieruchome - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne - zabytki nieruchome, będące powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytki ruchome, będące tym wytworem.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami, które definiuje w następujący sposób:

Zgodnie z art. 4 **ochrona zabytków** polega w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z art. 6. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- **zabytki nieruchome** będące, w szczególności:
  - krajobrazami kulturowymi,
  - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - dziełami architektury i budownictwa,
  - dziełami budownictwa obronnego,
  - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
  - cmentarzami,
  - parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- **zabytki ruchome** będące, w szczególności:
  - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
  - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
  - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
  - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
  - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 2012 poz. 642 z późn. zm.)
  - instrumentami muzycznymi,
  - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- **zabytki archeologiczne** będące w szczególności:
  - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - cmentarzyskami,
  - kurhanami,
  - reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Zgodnie z art. 7. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wśród **form ochrony zabytków** wyróżnić można:

- 1) wpis do rejestru zabytków (w tym wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa);
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dla zabytków znajdujących się na terenie województwa, wojewódzki konserwator zabytków prowadzi **rejestr zabytków**. Zgodnie z art. 9. ust.1 i ust. 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku”.

Zgodnie z art. 16. ust. 1–1a Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Rada gminy ogłasza w prasie miejscowej oraz przez obwieszczenia, a także w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości, o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego, określając formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących projektu uchwały o utworzeniu parku kulturowego, nie krótszy niż 21 dni od dnia ogłoszenia”.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za **pomnik historii** zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, o którym mowa, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków.

Rada Gminy, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć **park kulturowy** w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę Gminy.

Ostatnią formą ochrony zabytków jest ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich

otoczenia oraz ochronę innych zabytków nieruchomych, które znajdują się w gminnej ewidencji zabytków i parków kulturowych.

Zgodnie z art. 17 w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Ochronę i opiekę nad zabytkami uwzględnia się także przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy, w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategiach, analizach, planach i studiach w szczególności uwzględnia się *krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*, określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i Gminy zgodnie z art. 21 ustawy jest ewidencja zabytków.

Zgodnie z art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.
- Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.
- Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
- Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu Gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

W myśl art. 89 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne jest także uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

- Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2017 poz. 1073),
- Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. 2017 poz. 1332),
- Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2017 poz. 519 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2016 poz. 2134),
- Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2016 poz. 2147),
- Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2017 poz. 862),
- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. 2016 poz. 1817).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 2017 poz. 972),
- Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 2012 poz. 642 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. 2016 poz. 1506).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2014-2017

Dokument został przyjęty uchwałą nr 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Celem głównym *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami* jest:

Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków

Wdrażanie celu głównego odbywa się za pośrednictwem trzech celów szczegółowych:

Cel szczegółowy 1 – Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,

Cel szczegółowy 2 – Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,

Cel szczegółowy 3 – Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Na cele szczegółowe *Krajowego Programu* składają się kierunki działania, z których każdy realizowany będzie przez szereg zadań szczegółowych.

Cel szczegółowy 1 Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce
Kierunki działania
<ol style="list-style-type: none"> 1. Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C). 2. Przygotowanie ratyfikacji <i>Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego</i>. 3. Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych. 4. Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego. 5. Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych. 6. Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C). 7. Realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.
Cel szczegółowy 2 Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków
Kierunki działania
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach. 2. Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną. 3. Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków. 4. Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.
Cel szczegółowy 3 Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji
Kierunki działania
<ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowanie ratyfikacji <i>Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa</i>, Faro 2005. 2. Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy

kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych.

3. Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu.

4. Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Źródło: Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017

Cele zawarte w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów na lata 2018-2021* są spójne i wpisujące się w cele przyjęte w *Krajowym Programie Ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017* w głównej mierze poprzez realizację **Celu szczegółowego 2 - Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków** oraz kierunków działań w nim zawartych.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY - UZUPEŁNIENIE NARODOWEJ STRATEGII ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004-2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 roku przez uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, stanowi główny dokument polityki kulturalnej państwa.

Misją *Strategii* jest zrównoważony rozwój kultury jako najważniejszej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całość historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.

Cele *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020* obejmują cel strategiczny oraz cele uzupełniające. Są one następujące:

- wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
- zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury;
- wzrost udziału kultury w PKB;
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury;
- wzrost uczestnictwa w kulturze;
- rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych;
- efektywna promocja twórczości;
- promocja polskiej kultury za granicą;
- ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem;
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury;
- rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Cele uzupełniające realizowane są w ramach pięciu obszarów priorytetowych, którym odpowiadają szczegółowo opisane w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury – Narodowe Programy Kultury:

- Czytelnictwo i sektor książki *NPK Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki;*
- Dziedzictwo kulturowe *NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego;*
- Instytucje artystyczne i promocja twórczości *NPK Rozwój instytucji artystycznych;*
- Szkolnictwo artystyczne i promocja młodych twórców - *NPK Wspierania debiutów i rozwoju szkół artystycznych;*
- Sztuka współczesna *NPK Znaki Czasu.*

Cele operacyjne NSRK na lata 2004-2020 określa 11 programów operacyjnych Ministerstwa Kultury. Programy operacyjne stanowią uszczegółowienie i rozszerzenie Narodowych Programów Kultury.

Założenia *Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów* wpisują się w misję *Strategii* oraz cele uzupełniające, w szczególności w cele związane ze wzrostem efektywności zarządzania sferą kultury, zachowaniem dziedzictwa kulturowego i aktywną ochroną zabytków, wzrostem uczestnictwa w kulturze oraz wprowadzaniem innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.

STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2020

Dokument został przyjęty uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*.

Misją *Strategii* jest *tworzenie, utrzymywanie i doskonalenie warunków rozwoju kapitału społecznego w Polsce przez wspieranie działań na rzecz aktywności i kreatywności obywateli oraz ich współpracy dla dobra wspólnego.*

Głównym celem *Strategii* jest *wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski.* Realizacja celu głównego będzie się odbywała poprzez cztery cele szczegółowe oraz priorytety *Strategii*:

- Cel szczegółowy 1. – Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji:
  - Priorytet *Strategii* 1.1. – Wspieranie edukacji formalnej w zakresie metod nauczania sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji oraz rozwijanie demokratycznej kultury szkoły;

- Priorytet Strategii 1.2. – Wspieranie edukacji innej niż formalna ukierunkowanej na kooperację, kreatywność i komunikację społeczną;
- Cel szczegółowy 2. – Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej w wpływu obywateli na życie publiczne:
  - Priorytet Strategii 2.1. – Wspieranie mechanizmów współpracy instytucji publicznych z obywatelami;
  - Priorytet Strategii 2.2. – Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej;
  - Priorytet Strategii 2.3. – Wzmocnienie integracji i solidarności społecznej;
- Cel szczegółowy 3. – Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy:
  - Priorytet Strategii 3.1. – Zwiększanie dostępności informacji i poprawa jakości komunikacji w sferze publicznej;
  - Priorytet Strategii 3.2. – Wspieranie mediów w kształtowaniu więzi społecznych, kulturowych i demokracji;
- Cel szczegółowy 4. – Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego:
  - Priorytet Strategii 4.1. – Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej;
  - Priorytet Strategii 4.2. – Wzmocnienie znaczenie kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym.

Cele zawarte w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów* wpisują się w cele i założenia przyjęte w *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, m.in. poprzez realizację celu szczegółowego 4. - Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego, w tym wzmacnianie roli kultury w budowaniu spójności społecznej oraz wzmacnianie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO ROKU 2020 – PLAN MODERNIZACJI 2020+

Strategia rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego do 2020 roku została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr XLI/693/13 z dnia 21 października 2013 r., stanowi odpowiedź samorządu województwa na zmieniającą się sytuację polityczną kraju i warunki społeczno-gospodarcze oraz przestrzenne regionu.

Misją regionu do 2020 r. jest uzyskanie określonego stanu rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego, gdzie na pierwszym miejscu są jego mieszkańcy: poszczególne jednostki tworzące rodziny i składające się na całe społeczeństwo.

„Kujawsko-pomorskie – człowiek, rodzina, społeczeństwo”

Misja ta będzie realizowana przez następujące priorytety:

1. Konkurencyjna gospodarka;
2. Modernizacja przestrzeni wsi i miast;
3. Silna metropolia;
4. Nowoczesne społeczeństwo.

Wymienione priorytety zostaną zrealizowane dzięki ośmiu celom strategicznym.

Rysunek 1. Priorytety i cele strategiczne województwa kujawsko – pomorskiego

Źródło: Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+

Założenie zawarte w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów są spójnie i wpisują się w priorytety oraz cele strategiczne zawarte w *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego* poprzez realizację **Priorytetu – Nowoczesne społeczeństwo, cel strategiczny – Tożsamość i dziedzictwo**. Wspólnie, dokumenty te przyczynią się do zachowania dziedzictwa kulturowego województwa kujawsko-pomorskiego.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Przedmiotowy dokument sporządzony został na podstawie Uchwały Nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa stanowi podstawowe narzędzie dla kształtowania przez

samorząd wojewódzki regionalnej polityki przestrzennej. Jego celem głównym dla regionu jest:

Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców.

Celami szczegółowymi, wspierającymi cel główny są:

- Zwiększenie atrakcyjności regionu w wymiarze europejskim jako pochodnej jego walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wysokich standardów życia mieszkańców, wysoce sprawnych systemów infrastruktury technicznej, dogodnych powiązań ze światem zewnętrznym;
- Przyspieszenie rozwoju największych miast regionu jako aktywnych biegunów wzrostu, stymulujących wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w ich otoczeniu;
- Modernizacja struktury przestrzenno-funkcjonalnej regionu osiągnięta w następstwie rozwoju miast średnich (Włocławek, Grudziądz, Inowrocław), a także pozostałych miast powiatowych, jako węzłów systemów transportowych i teleinformacyjnych oraz obszarów z unikatowymi walorami środowiska przyrodniczego i predyspozycjami do użytkowania rekreacyjnego.

Zapisy zawarte w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego* zostały uwzględnione podczas sporządzania *Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów na lata 2018-2021*.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2017-2020

Dokument został przyjęty uchwałą Nr XXXI/518/17 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 kwietnia 2017 r.

Realizacja Programu niewątpliwie przyczyni się do poprawy stanu zachowania zabytków i przyczyni się do wzmocnienia tożsamości lokalnej i rozwoju społeczeństwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

W ramach *Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020* cel strategiczny określony w *Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan Modernizacji 2020+, jakim jest „Tożsamość i dziedzictwo”*, będzie realizowany poprzez następujące cele operacyjne:

- zachowanie dziedzictwa materialnego;
- zachowanie dziedzictwa niematerialnego;
- wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego;
- wzrost konkurencyjności regionu.

Do realizacji powyższych celów województwo kujawsko-pomorskie będzie podejmowało poniższe kierunki działań.

Zachowanie dziedzictwa materialnego
1. Kierunek działań: Ochrona ustawowa
2. Kierunek działań: Prace konserwatorskie i restauratorskie
3. Kierunek działań: Edukacja
4. Kierunek działań: Ład przestrzenny
5. Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja
Zachowanie dziedzictwa niematerialnego
1. Kierunek działań: Ochrona
2. Kierunek działań: Edukacja
3. Kierunek działań: Zachowanie
4. Kierunek działań: Dokumentacja i badania
Wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego
1. Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony
2. Kierunek działań: Edukacja
Wzrost konkurencyjności regionu
1. Kierunek działań: Ochrona
2. Kierunek działań: Promocja
3. Kierunek działań: Edukacja
4. Kierunek działań: Zagospodarowanie

Świadoma reinterpretacja dziedzictwa jest elementem budowy wspólnej tożsamości i przyczynia się do tworzenia więzi międzyludzkich i zaufania, które ułatwia interakcje oraz współdziałanie, jest kluczowym czynnikiem rozwoju kapitału społecznego. Jedynie zadbane, dobrze eksponowany obiekt jest postrzegany przez społeczeństwo jako wartość. Zabytek pojmowany w ten sposób oddziałuje na stan gospodarki i przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, podnosi jego walory i wzmacnia jego pozycję. Działania zawarte w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów* są spójne z kierunkami działań zawartymi w wojewódzkim *Programie opieki nad zabytkami*.

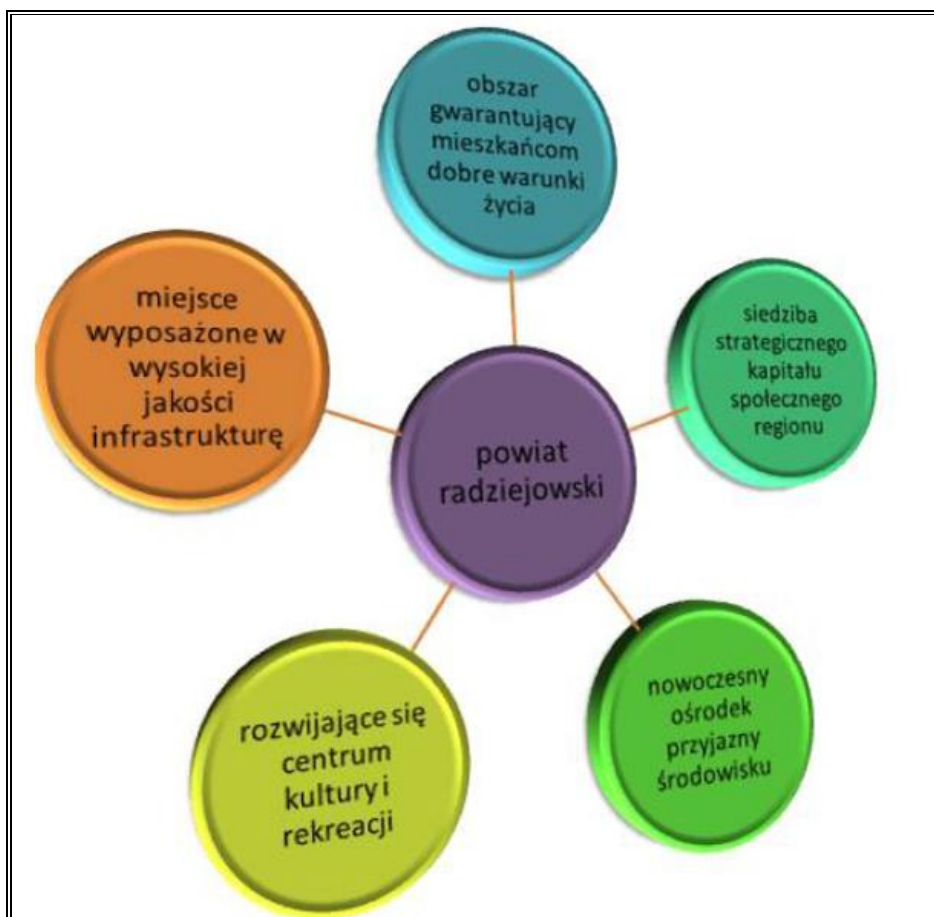
STRATEGIA OBSZARU ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO POWIATU RADZIEJOWSKIEGO NA LATA 2014-2020

Strategia została przyjęta uchwałą nr VI/2015 Komitetu Sterującego Obszaru Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Powiatu Radziejowskiego z dnia 7 sierpnia 2015 r. w sprawie zatwierdzenia Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Radziejowskiego na lata 2014-2020. Aktualizacja *Strategii* została zatwierdzona uchwałą nr

7/17 Komitetu Sterującego Obszaru Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Powiatu Radziejowskiego z dnia 26 czerwca 2017 r.

Planowane działania rozwojowe Powiatu Radziejowskiego do 2020 roku koncentrują się wokół potencjału gospodarczego oraz społecznego regionu. Wizję Powiatu Radziejowskiego prezentuje poniższy rysunek.

Rysunek 2. Wizja rozwoju Powiatu Radziejowskiego

Źródło: Strategia Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Radziejowskiego na lata 2014-2020

Wizja określa kluczowe założenia rozwojowe Powiatu Radziejowskiego, wyznaczając tym samym najważniejsze obszary, w jakich koncentrować ma się polityka lokalnego samorządu w okresie do 2020 roku. Kompleksowe podejście zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju (gospodarka – dziedzictwo kulturowe – człowiek) pozwala wdrażać zadania najbliższe mieszkańcom – części środowiska lokalnego będącego podstawowym czynnikiem kształtującym wizerunek Powiatu.

Misja Powiatu Radziejowskiego brzmi następująco: *Misją samorządu jest osiągnięcie trwałego rozwoju Powiatu, przy optymalnym wykorzystaniu potencjału społecznego, kulturalnego i gospodarczego.*

Misja Powiatu definiuje naturę jego działań, ze względu na jego pozycję i funkcje do spełnienia na rzecz rozkwitu i zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej.

Dla urzeczywistnienia zdefiniowanej wizji rozwoju Powiatu Radziejowskiego wskazano sześć równorzędnych celów rozwojowych:

Cele rozwojowe zawarte w *Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Radziejowskiego na lata 2014-2020* są spójne i wpisują się w cele zawarte w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów* m.in. poprzez realizację Celu rozwojowego 5 – Ochrona zabytków oraz kreowanie nowych rozwiązań kulturalno-rekreacyjnych. Wspólnie, dokumenty te przyczynia się do zachowania walorów kulturowych Powiatu Radziejowskiego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy Radziejów (analiza dokumentów programowych Gminy Radziejów)

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Dokument został przyjęty uchwałą nr IX/33/2007 Rady Gminy Radziejów z dnia 27 września 2007 r. Został on podzielony na dwie części: uwarunkowania i kierunki.

Wśród wyodrębnionych kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Radziejów wymieniono kierunki:

- rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy,
- rozwoju w aspekcie ochrony środowiska kulturowego,
- gospodarowania zasobami przyrody,
- gospodarowania rolniczą przestrzenią produkcyjną,
- gospodarowanie leśną przestrzenią produkcyjną,
- rozwoju infrastruktury technicznej.

Kierunki rozwoju Gminy Radziejów w aspekcie ochrony środowiska kulturowego zakładają bezwzględną ochronę zabytków podlegających ochronie prawnej poprzez wpis do rejestru zabytków jak i tych, które podlegają ochronie i opiece.

Podstawowe warunki ochrony zabytków wskazane do uwzględnienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego przedstawiają się następująco:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków oraz znajdujące się w wykazie zabytków należy uwzględnić w opracowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wraz z warunkami ochrony,
- ochronie konserwatorskiej podlegają: zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków oraz zabytki nieruchome wskazane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego wiąże się z koniecznością respektowania zasad ochrony zabytków, jak również z wprowadzaniem do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego następujących zapisów:

- ochroną mają być objęte wszystkie zachowane aleje z zaleceniem wprowadzania uzupełniających nasadzeń drzew,
- obszary w bezpośrednim otoczeniu zespołów zabytkowych wykazane w studium jako obszary ekspozycji, wyłącza się z zabudowy, z ewentualnym dopuszczeniem pojedynczo lokalizowanej jednokondygnacyjnej zabudowy siedliskowej.

PLANY ODNOWY MIEJSCOWOŚCI GMINY RADZIEJÓW

Plany odnowy miejscowości zostały sporządzone dla piętnastu miejscowości zlokalizowanych na terenie Gminy Radziejów. Są one następujące:

- Plan Odnowy Miejscowości Płowce II – przyjęty uchwałą nr XXVII/139/2009 Rady Gminy Radziejów z dnia 29 grudnia 2009 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Czołowo - przyjęty uchwałą nr XXVII/140/2009 Rady Gminy Radziejów z dnia 29 grudnia 2009 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Szostka - przyjęty uchwałą nr XXXIII/167/2010 Rady Gminy Radziejów z dnia 28 września 2010 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Skibin - przyjęty uchwałą nr XXXIII/168/2010 Rady Gminy Radziejów z dnia 28 września 2010 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Broniewo - przyjęty uchwałą nr XXXIII/169/2010 Rady Gminy Radziejów z dnia 28 września 2010 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Kwilno i Kłonówek - przyjęty uchwałą nr XXXIV/177/2010 Rady Gminy Radziejów z dnia 9 listopada 2010 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Stary Radziejów Kolonia - przyjęty uchwałą nr XXXIV/178/2010 Rady Gminy Radziejów z dnia 9 listopada 2010 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Biskupice - przyjęty uchwałą nr XXXIV/179/2010 Rady Gminy Radziejów z dnia 9 listopada 2010 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Piołunowo - przyjęty uchwałą nr XXXIV/180/2010 Rady Gminy Radziejów z dnia 9 listopada 2010 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Opatowice - przyjęty uchwałą nr XXXIV/181/2010 Rady Gminy Radziejów z dnia 9 listopada 2010 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Bieganowo - przyjęty uchwałą nr XXXIV/182/2010 Rady Gminy Radziejów z dnia 9 listopada 2010 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Broniewek-Płowki - przyjęty uchwałą nr VI/32/2011 Rady Gminy Radziejów z dnia 31 marca 2011 r.;
- Plan Odnowy Miejscowości Przemystka - przyjęty uchwałą nr XV/148/2012 Rady Gminy Radziejów z dnia 28 listopada 2012 r.

Plany Odnowy Miejscowości zawierają charakterystykę danej miejscowości oraz inwentaryzację zasobów służących jej odnowie. Zawarte są w nich planowane działania, które mają na celu poprawę sytuacji kulturowej, a także społeczno-gospodarczej na terenie Gminy Radziejów.

Zapisy zawarte w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów na lata 2018-2021* są zgodne z zapisami zawartymi w *Planach Odnowy Miejscowości Gminy Radziejów*. Obydwa dokumenty mają przyczynić się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej oraz do zachowania dziedzictwa kulturowego Gminy Radziejów.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2016-2023

Dokument został przyjęty uchwałą nr XI/113/2016 Rady Gminy Radziejów z dnia 29 września 2016 r. Głównym celem rewitalizacji na terenie Gminy Radziejów jest „wzrost aktywności społecznej i ożywienie społeczne oraz zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego”. Realizacja tego celu następować będzie poprzez działania infrastrukturalne przyczyniające się do rewitalizacji społeczno-gospodarczej oraz poprzez aktywizację społeczno-zawodową i integrację lokalnej społeczności.

Projekty rewitalizacyjne są komplementarne z działaniami społecznymi i kulturowymi realizowanymi cyklicznie przez Gminę Radziejów oraz np. przez Koła Gospodyń Wiejskich. Gmina w programie rewitalizacji wymienia takie zadania jak: imprezy cykliczne w świetlicy w Opatowicach (m.in. z okazji dożynek parafialnych), kursy gotowania i pieczenia oraz kursy haftu i rękodzieła dla dorosłych i młodzieży, które mogą sprzyjać rozwojowi i kontynuacji dziedzictwa niematerialnego Gminy. W zawiązku z tym, zadania zawarte w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów na lata 2018-2021* uzupełniają zadania przyjęte w *Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Radziejów na lata 2016-2023*.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Radziejów

Głównym elementem krajobrazu Gminy Radziejów są liczne zespoły dworsko-parkowe, które z uwagi na pierwotne kompozycje przestrzenne zostały wpisane do rejestru zabytków (parki dworskie, dwory), a także winny być objęte strefami ochrony konserwatorskiej, z zaleceniem rewaloryzacji i rekompozycji. Oprócz tego, na uwagę zasługują zwarte nasadzenia przy historycznych traktach, między poszczególnymi wsiami.

Na terenie Gminy Radziejów występują również miejscowości, w których zachowały się historyczne układy przestrzenne, stanowiska archeologiczne oraz obiekty o wartościach kulturowych. Są to miejscowości: Biskupice, Broniewek-Płowki, Broniewo, Czołówek, Kłonówek, Czołówek, Opatowice, Płowce, Przemystka, Skibin.

5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy Radziejów

Pierwsze ślady ludzkości na terenie Gminy Radziejów datowane są na okres neolitu, tj. ok. 3.000 lat p. n. e. Świadczą o tym wykopaliska archeologiczne prowadzone we wsi Opatowice.

Obszar obecnej Gminy Radziejów od wczesnego średniowiecza związany był z Kujawami i wyodrębnionym w końcu XIII wieku Księstwem Kujawskim. Do końca okresu

przedrozbirowego teren Gminy znajdował się w granicach województwa brzesko – kujawskiego i powiatu radziejowskiego. Później, w wyniku rozbiorów i podczas zaborów jego podległość administracyjna zmieniała się kilkakrotnie. Gmina Radziejów jako jednostka administracyjna ma rodowód dziewiętnastowieczny. Przed rokiem 1864, ośrodkiem Gminy, utworzonym w oparciu o dobra rządowe, był Stary Radziejów. Po wprowadzeniu w 1864 roku nowej organizacji gmin wiejskich, gmina Stary Radziejów przestała istnieć. Na jej miejsce utworzona została Gmina Radziejów o znacznie większym terytorium. Od 1918 r. teren Gminy znalazł się w granicach powiatu nieszawskiego, w województwie warszawskim. A od 1 kwietnia 1938 r. razem z powiatem nieszawskim, włocławskim, lipnowskim i rypińskim znalazł się w granicach województwa pomorskiego. W 1975 roku, kiedy wszedł w życie dwustopniowy podział administracyjny państwa i nastąpiła likwidacja powiatu radziejowskiego, terytorium gminy weszło w skład utworzonego wówczas województwa włocławskiego. W roku 1992 podzielono Miasto i Gminę Radziejów na dwie niezależne jednostki: Gminę Radziejów i Miasto Radziejów. Odrodzenie powiatu nastąpiło z początkiem 1999 roku, a Gmina Radziejów weszła w skład powiatu radziejowskiego, w województwie kujawsko-pomorskim.

Z gminą Radziejów wiąże się ważna dla historii Polski bitwa stoczona pod Płowcami 27 września 1331 roku pomiędzy wojskami króla Władysława Łokietka i armią krzyżacką. Bitwa ta rozwiła legendę o niepokonanych Krzyżakach. W roku 1931 w 600 rocznicę zwycięskiej bitwy nad Krzyżakami wzniesiony został pamiątkowy kopiec o wysokości 20 m, rozebrany w okresie II wojny światowej. W 630 rocznicę bitwy, w 1961 roku, odsłonięto w Płowcach pomnik upamiętniający miejsce stoczony bitwy.

Tabela 1. Zarys historyczny niektórych miejscowości Gminy Radziejów

Miejscowość	Zarys historyczny
Bieganowo	Miejscowość Bieganowo położona jest ok. 3 km na północ od miasta Radziejowa. Należy do parafii pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego oo. Franciszkanów w Radziejowie. Część wsi zwanej kolonią należy do parafii w Byczynie. Najstarsze ślady bytności człowieka na tych terenach sięgają epoki brązu. Z tego okresu zachowały się groby oraz z okresu lateńskiego luźne zabytki. Dzieje tej wsi wiążą się ściśle z powstaniem parafii w Byczynie w obrębie której znalazło się Bieganowo. Około lat 1236-1238 Norbertanki ze Strzelna w drodze wymiany z księciem kujawskim Kazimierzem otrzymały wsie: Bieganowo, Bronisław, Sławsko, Wonorze i część Głuszyna, w zamian oddając mu wsie w ziemi łęczyckiej: Chełmno, Kupinin, Komorowo, Ostrożno (Ostrowno). W 1305 r. wybuchła wojna na terenie kasztelanii kruszwickiej między książętami inowrocławskimi Ziemomysłowicem a starostą czeskim. W celu podtrzymania bieżącej egzystencji konwentu prepozyt Jan pozbywał się kolejnych dóbr ziemskich. Dnia 13 maja 1315 r. w Raciążku sprzedał biskupowi włocławskiemu Gerwardowi Bieganowo wraz z Bronisławem, Złotowem i Skulskiem. Ceną za wymienione cztery osady było 140 grzywien denarów toruńskich oraz 100 miar żyta o wartości 20 grzywien. W 1308 r. Bieganowo wymieniono jako wieś należącą do dystryktu radziejowskiego. W 1401 r. niejaki Piotr z Dobrego kupił od sołtysa Adamusa sołectwo Bieganowskie, które posiadało wszystkie prawa do rozporządzania nim, czerpania profitów, sprzedaży lub wymiany. Nowy sołtys za sprawowanie sądów i wymierzanie kar zatrzymywał dla siebie co trzeciego denara, dwa oddając królowi. Zapisano jednak zastrzeżenie, że trzy razy w roku, gdy sądy sprawować będzie burgrabia radziejowski, trzeci denar przypadnie jemu. Król zastrzegł ponadto, że sam sołtys będzie sędził wszystkie sprawy o zabójstwo

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>i o uszkodzenie ciała w obecności burgrabiego lub jego przedstawiciela. Jeśli ławnicy nie będą w stanie sami wydać wyroku powinni ustalić go w Radziejowie. Dokument stwierdzający transakcję został poświadczony, potwierdzony i odnowiony 18 kwietnia 1401r. przez króla Władysława Jagiełłę w Radziejowie. Zostało to potwierdzone w aktach grodzkich przez starostę kujawskiego. Piotr z Dobrego był zarządcą radziejowskim. Za wierność i zasługi on i jego spadkobiercy otrzymali rok wcześniej od króla Władysława Jagiełły 1 łan ziemi wraz z domem w tej właśnie wsi. Według lustracji poradnego i rejestru łanów z 1489 r. Bieganowo stanowiło już własność królewską. W 1500 r. król Jan Olbracht zapisał dług 1800 florenów na dochodach z Radziejowa i przynależnych do niego dóbr m.in. z Bieganowa. W I połowie XVII wieku wieś należąca do królewskiej dzierżawy w Bytomiu składała się z 9 domostw. Po trzydziestu latach liczba zagród zmalała do 2. W 1674 r. liczba ludności wzrosła do 42 osób. Po pierwszym rozbiórce Polski liczba domów zwiększyła się do 25. Z wizytacji kościelnej kanclerza katedry wrocławskiej Józefa Glińskiego przeprowadzanej w 1779 r. możemy się dowiedzieć, że Bieganowo było w dożywotniej dzierżawie Wincentego Modlińskiego herbu Tępa Podkowa. Wieś liczyła wówczas 124 osoby. Rodzina Modlińskich wywodziła się z ziemi łęczyckiej, gdzie zamieszkiwała jeszcze w XVI w. Na Kujawy przeniosła się dopiero w końcu wieku XVII. Wincenty Modliński od 1772 r. pełnił urząd podkomorzego brzesko – kujawskiego. Po jego śmierci dobra Bieganowo oraz Bytoń i Strużewo zgodnie z patentem królewskim przejęła żona Anna z Wodzińskich Modlińska. W 1792 r. dobra te wydzierżawiła Piotrowi Morzyckiemu chorążemu przedeckiemu, a sama przeniosła się do Warszawy. W wyniku II rozbioru Polski całe województwo brzesko-kujawskie przeszło pod władzę Prus. Król pruski podzielił królewszczyzny pomiędzy swoich oficerów. Bieganowo wraz z dobrami m. in. Bodzanowo, Bytoń, Struże i Śmiłowice otrzymał generał – lejtnant Henryk Rudolf von Bischofswerder, który sprzedał je natychmiast hrabiemu Lutichau. Ten z kolei odstąpił szambelanowi Maciejowi von Waldorf Wolickiemu za sumę 200 000 talarów. W 1827 r. wieś liczyła 26 domów i 167 mieszkańców. Po odzyskaniu niepodległości w 1934 r. rada gromadzka Bieganowo (wieś, folwark, kolonia) liczyła 439 mieszkańców i należała do gminy Radziejów. Po II wojnie światowej majątek ziemski będący wówczas własnością Stefana Wilde został rozparcelowany zgodnie z dekretem PKWN-u z 6 IX 1944 r. w 1945 r. Historia Szkoły Podstawowej w Bieganowie sięga czasów końca pierwszej wojny światowej, czyli 1918 r. Wykształciła wiele pokoleń mieszkańców Bieganowa i dzisiaj placówka może poszczycić się nie tylko dobrą bazą materialną, którą posiada, ale wypracowanymi w ciągu dziesięcioleci tradycjami. Druga wojna światowa doprowadziła do zniszczenia szkoły, która po wojnie została wyremontowana, a w 1960 r. rozbudowana. Do 1974 r. kierownikiem szkoły był Roman Kwiatkowski. Obecnie szkoła posiada osiem sal lekcyjnych, świetlicę oraz bibliotekę szkolną. W jednej z sal mieści się pracownia komputerowa. Biblioteka wyposażona jest w bogaty księgozbiór.</p>
Biskupice	<p>Na kartach historii Biskupice pojawiają się po raz pierwszy w przywileju księcia Kazimierza z roku 1250 potwierdzającym swobody i posiadłości kościoła kruszwickiego. Kolejnym dokumentem, w którym pojawiają się Biskupice jest akt z 15 lutego 1319 roku. Wymienia on w gronie świadków sprzedaży wsi Szczytniki sołtysa Biskupic, Rycholda. Na podstawie jego wystąpienia można stwierdzić, że wieś ta miała już nadane przez jednego z arcybiskupów gnieźnieńskich prawo niemieckie. Imię sołtysa wskazuje na jego niemieckie pochodzenie i sugeruje, że wieś została założona przez osadników przybyłych z terenów tego państwa. W 1370 roku przynależność Biskupic do dóbr arcybiskupich potwierdził przywilejem król Kazimierz Wielki. W 1489 roku w Biskupicach było 19 łanów zagospodarowanych, z których opłacano pół marki i osiem groszy czynszu. We wsi była również w tym czasie karczma, wiatrak oraz folwark. W 1634 roku wieś liczyła 11 domów. Kryzys gospodarczy wywołany licznymi wojnami objawił się spadkiem liczby domów do 9 w 1662 roku. W ciągu następujących lat możemy obserwować słaby rozwój Biskupic graniczący ze stagnacją. W 1674 roku we wsi mieszkały 44 osoby. Wojna północna, ciągłe przemarsze wrogich wojsk, grabieże i rabunki spowodowały, że w 1775 roku we wsi było tylko 10 domów. Od 1726 roku dochody Biskupic przeznaczone były na potrzeby szkoły OO. Pijarów w Radziejowie. W 1827 Biskupice były własnością kościelną i liczyły 9 domów, w których mieszkało 89 osób. Kilka lat później Biskupice należały już do Antoniego Rudnickiego. Folwark liczył wtedy 577 mórg nowopolskich - około 300 ha. W latach dwudziestych XX w. administratorem Biskupic był rotmistrz Wilhelm Zawady, a w 1937 Mieczysław Rudnicki. W 1934 roku miejscowość liczyła 179 mieszkańców (wieś, folwark, osada). W roku 1949 (w tzw. „resztówce” wraz z dworkiem, okolonym pięknym parkiem, z unikalnym drzewostanem, odebranej z rąk Rudnickiego) rozpoczęła swą działalność zorganizowana wówczas 10-miesięczna szkoła rolnicza. Szkoła ta, została zlikwidowana w roku 1955, dwór natomiast zamieniono na mieszkania dla indywidualnych rodzin. W latach 1951 – 1955 w obiekcie znajdował się również Urząd Gromadzkiej Rady Narodowej. Jesienią 1959 r., w opisywanym dworze dziedzica Rudnickiego zaczęła funkcjonować Dwuzimowa Szkoła Rolnicza. Dwuzimowa, oznaczało dwie zimy nauki</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>stacjonarnej, a latem praktyki we własnych gospodarstwach. Szkołą kierował inżynier Antoni Ganowicz. Dwie szkolne klasy liczyły po 50 uczniów w każdej. Większość nauczycieli pracowała w niepełnym wymiarze godzin. Placówka działała do roku 1975, w tym czasie bardzo się rozwinęła i zyskała na popularności. Przez 20 lat działalności szkołę opuściło łącznie ponad 500 absolwentów. W związku z dużą ilością uczniów szkołę przeniesiono do nowo pobudowanego większego budynku w Przemystce, gdzie funkcjonuje do dziś. Od 1975 r. do początku lat osiemdziesiątych dwór był nieużytkowany. W latach 1980 – 1983 został w nim przeprowadzony generalny remont i stał się siedzibą Zastępczego Domu Dziecka. W 1983 r. adaptowano go na pomieszczenia biurowe. Ostatecznie w dworze umieszczono Rodzinny Dom Dziecka. W latach 70–tych w Biskupicach zawiązało się Koło Gospodyń Wiejskich, któremu przewodniczyła Genowefa Żuber. Jej następczyni Wanda Hrupek bardzo aktywnie angażowała się w rozwój kulturalny wsi, prowadząc jednocześnie Sklep, Punkt Biblioteczny, Klub Książki i Prasy „RUCH”. Po wielu latach przerwy Koło Gospodyń wiejskich wznowiło działalność w czerwcu 2010 roku. Jego przewodniczącą została Elżbieta Ignasiak. Biskupice należą do dwóch parafii radziejowskich: część zachodnia do parafii pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego OO. Franciszkanów, natomiast część wschodnia do parafii pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (granicę stanowi droga E-166).</p>
Broniewek	<p>Najstarsze zapiski na temat Broniewka pochodzą z XV wieku, w których wieś występuje pod nazwą Broniewo Mniejsze (Bronyewo Minor). W 1489 r. we wsi było 9 łąnów zagospodarowanych, z których płacono czynsz w wysokości 3 forentów. Były również 2 łąny dziedziczne, z których nie płacono czynszu oraz folwark, który przynajmniej do końca XVI wieku był własnością rodziny Broniewskich. Rodzina Broniewskich vel Broniowskich herbu Ogończyk wywodziła się z pobliskiego Broniewa. W 1557 r. właścicielem Broniewka był Jan Broniewski. W 1634 r. według rejestru podymnego we wsi było 9 domów. Po trzydziestu latach ich liczba praktycznie się nie zmieniła. Rejestr pogłównego z 1674 r. podaje, że wieś była własnością trzech szlachciców, prawdopodobnie blisko spokrewnionych. W 1674 r. liczba ludności zamieszkałej Broniewo wzrosła do 42 osób. W czasie wizytacji kościelnej kanclerza katedry wrocławskiej Józefa Glińskiego przeprowadzonej w 1779 r., Broniewek będący własnością Ignacego Słubickiego zamieszkiwały 52 osoby. We wsi była w tym czasie karczma oraz kuźnia. Dziesięć lat później we wsi było 10 domów, które zamieszkiwało 58 osób: 27 w rodzinach komorników, 2 kowala, 3 karczmarza, 23 służących i 3 żebraków. W 1881 r. folwark Broniewek należał do Jana Gregora. Od 1892 lub 1893 r. właścicielem Broniewka był natomiast Racięcki. Tutaj jednak w ciągu kilku miesięcy z niewiadomych przyczyn zmarło dwoje z czworga jego dzieci. Zostały one pochowane na cmentarzu w Broniewie. Pod wpływem usilnych prób żony Racięcki pozbył się Broniewka w 1895 lub 1896 r. Posiadłość przeszła tym samym w ręce żydowskie. W tym czasie dwór stał pusty a dobrami zarządzał miejscowy człowiek. Około roku 1900 Broniewek kupił dla swojego syna Włodzimierza właściciel Wierzbinka – Antoni Chrząszczewski. Nastąpiły czasy prawdziwego rozkwitu majątku. Nowy właściciel podjął się rozbudowy i przebudowy majątku. Zbudował nową stodołę i sieczkarnię, przy starym sadzie założył nowy, przeprowadził całkowite przeobrażenie majątku. W pobliżu dworu znajdowały się trzy stawy, z których jeden usytuowany był tuż przy dworze. Chrząszczewski konsekwentnie sadził też klony i jesiony wzdłuż wszystkich dróg dojazdowych. Nowy właściciel okazał się być wielkim miłośnikiem przyrody. Dokładał wszelkich starań, aby sprowadzić do majątku nowe, unikatowe gatunki drzew i krzewów. Kiedy osiadł w Broniewku, przy dworze rosły już okazałe kasztanowce i klasyczna aleja lipowa. Do dzisiejszego dnia można podziwiać ogromne osiki, które górują nad całym obszarem dawnego parku. W chwili obecnej w parku znajdują się też dęby, klony, dość duże drzewo iglaste oraz dziwnych kształtów jesion. Rosną też tutaj krzewy leszczyny i głogu. Niektóre z drzew są prawdopodobnie bardzo stare. Chrząszczewski oprócz przyrody ukochał literaturę. Posiadał okazałą bibliotekę, która ocalała w trakcie wojny, ale nie oparła się przemianom po wojnie. Na początku ubiegłego stulecia majątek i jego obszary pustoszyły liczne pożary. Często paliły się chłopskie domy, których dachy pokryte były słomą, sterty ze zbożem, czy też zboże bezpośrednio na polach. Ponieważ dziedzic był człowiekiem religijnym, nakazał postawić figurę św. Floriana przy bramie wjazdowej do majątku. Miało to miejsce około 1915 r. Dokonał również zakupu wozu strażackiego, który w razie pożaru mieli obsługiwać okoliczni chłopci. Pożary z biegiem czasu ustały, a figura św. Floriana od tego czasu otoczona był czcią. W 1934 lub 1935 r. właściciel majątku zmarł, nie pozostawiając po sobie prawowitego dziedzica. Wieś i folwark liczyły w tym czasie 100 mieszkańców. Do czasu II wojny światowej majątkiem zarządzała żona Chrząszczewskiego, jednak opuściła go ona tuż po jej wybuchu. Majątek pozostał bez zarządcy. Rok lub dwa zajmował się nim mieszkający w Broniewie Niemiec Foch. Około 1940 r. do Broniewka przybył baron von Vittenhoff z żoną oraz synem Gustawem i córką Maritą. W pamięci mieszkańców baron zachował się jako człowiek dobry, uczynny i sprawiedliwy. Z opowieści wynika również, że jego dobroć była przez mieszkańców nadużywana. W czasie wojny zmarła pani Vittenhoff.</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>Pochowano ją na cmentarzu w Radziejowie. Pod koniec wojny dwór spłonął, zaś baron opuścił Broniewek. Po wojnie majątek rozparcelowano zaś ziemię z dworskim parkiem uprawiali dzierżawcy. Po kilku latach ziemię przejęła Spółdzielnia Produkcyjna w Opatowicach. Po przemianach w Polsce spółdzielni odebrano grunty wraz z parkiem i sprzedano prywatnemu właścicielowi. Od tej pory resztki parku niszczeją i są systematycznie likwidowane.</p>
Płowki	<p>Pierwsze wzmianki o Płowkach (Pławci) pochodzą z XII wieku. Wieś figuruje wraz z innymi miejscowościami w akcie darowizny Księżnej Salomei dla Klasztoru Benedyktynów w Mogilnie. W literaturze Płowki występowały również pod nazwami Blewo lub Stare Płowki, Małe Płowce. Początki tej wsi związane były z parafią Chełmce, powstała prawdopodobnie przed XIII w. Nazwa Płowki pochodzi podobnie jak w przypadku Płowiec od osadzonych tu jeńców wojennych – Płowców. Nazwa Blewo natomiast pochodzi prawdopodobnie od staropolskiego słowa „blawiazka” oznaczająca tasiemkę, smugę, co mogło sugerować osadę stanowiącą niegdyś tylko smugę uprawnego pola wśród otaczających lasów. W 1308 r. Płowki zostały wymienione wraz z Piotunowem jako wieś leżąca w dystrykcie radziejowskim. Wiadomo też, że w czerwcu tego roku Łokietek oddał wsie Płowce Małe czyli Blewo, Przypust i Polichowo w zastaw Gerwardowi, biskupowi wrocławskiemu. Wsie te stanowiły zabezpieczenie sumy 440 grzywnie toruńskich, które wydał biskup w imieniu i z rozkazu Łokietka na potrzeby jego ziemi. Wsie te niewykupione miały przejść na pełną własność biskupstwa kujawskiego. Prawdopodobnie Łokietek nie wykupił wsi. W 1454 r. Płowki należały do starostwa brzeskiego. W 1500 r. król Jan Olbracht zapisał dług 1800 florenów na dochodach z Płówek, Bieganowa, Radziejowa, Starego Radziejowa, Bytonia, Próchnowa, Bodzanowa, Czołowa, Dulska, Skotnik Królewskich i Ostrówka. Według rejestrów poborowych z lat 1557-1566 wieś Blewo al. Minor Płowcze w parafii Chełmce miała 7,75 łana i była wsią królewską. W 1628 r. Płowki należały do starostwa radziejowskiego wraz z: Radziejowem, Starym Radziejowem, Skotnikami Królewskimi, Ostrówkiem, Pruchnowem i Skulskiem. W 1634 r. we wsi według rejestru podymnego było 14 domów. Po prawie 30 latach liczba zagród spadła do 10. Rejestr pogłównego z 1674 r. podaje, że w Płowkach należących do starostwa radziejowskiego zamieszkiwało 47 osób. Wieś posiadała liczne przywileje królów polskich m.in. Zygmunta Augusta, Stefana Batorego, a także ostatniego króla Stanisława Augusta z dnia 28 lutego 1767 r. Płowki według lustracji województw wielkopolskich i kujawskich z 1789 r. płaciła 350 zł polskich czynszu pieniężnego. Suma procentu z Płówek wynosiła 504 zł 24 gr. Po I rozbiórce Polski nastąpiła zmiana granic parafii, żeby dostosować je do nowych granic państwowych. Płowki zostały odłączone od parafii Chełmce, które znalazły się w zaborze pruskim i zostały przyłączone do parafii Broniewo pozostającej w granicach Rzeczypospolitej. W roku 1775 r. w Płowkach było 17 domów, w których 4 lata później mieszkało 101 osób. W wyniku II rozbioru Polski w 1793 r. wieś znalazła się pod zaborem pruskim. Stan ten utrzymywał się do czasu zajęcia ziem polskich pod zaborem pruskim przez Napoleona w 1806 r. W 1827 r. w Płowkach było 19 domów, w których zamieszkiwało 140 osób. Wieś liczyła 879 mórg ziemi włościańskiej. W czasie powstania styczniowego we wsi doszło do potyczki powstańców z siłami rosyjskimi. Dowódca powstańczy Wincenty Raczkowski u schyłku maja przystąpił do organizowania kolejnej kujawskiej partii powstańczej. 1 czerwca 1863 r. Raczkowski stanął na czele wydzielonej około czterdziestoosobowej grupy i zaatakował posterunek rosyjskiej straży granicznej. Celem ataku było ułatwienie przejścia granicy przez grupę ochotników z Kujaw Zachodnich oraz odzyskania broni zakopanej w okolicy. Wieś Płowki składała się z kilkunastu dużych gospodarstw, które były towarowymi, dobrze zorganizowanymi organizmami. Każde gospodarstwo zatrudniało siłę najemną. Robotnicy rolni byli na tzw. deputacie- oprócz wynagrodzenia otrzymywali nieodpłatnie węgiel, mleko i mąkę oraz kilka arów ziemi dla uprawy ziemniaków. Zamieszkiwali w tzw. czworakach. Niektóre z tych budynków istnieją do tej pory. Właśnie w jednym z takich budynków do wybuchu I wojny światowej w 1914 r. funkcjonowała wiejska szkoła czteroklasowa. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w latach 1918-1938, Płowki należały do powiatu nieszawskiego z siedzibą w Aleksandrowie Kujawskim. W 1933 r. rada gromadzka Płowki liczyła 212 mieszkańców i należała do gminy Radziejów. W 1934 r. Płowki wraz z Szostką, Broniewem i Bronisławiem utworzyły kółko rolnicze, którego prezesem został W. Benedykciński z Płówek. W 1939 roku sołtysiem wsi był Lucjan Mielcarek. Płowki leżą na pograniczu dwóch powiatów – radziejowskiego i inowrocławskiego. Graniczą z miejscowościami: Czołowo, Szostka, Broniewek, Morgi, Chełmce i Głębokie. Przez środek wsi przebiega kanał, który ma ujście w jeziorze Gople.</p>
Broniewo	<p>Pierwsza pisana informacja o Broniewskiej parafii pochodzi z 1467 roku. Nie wspominają o niej wykazy z lat 1325 – 1327. Wezwanie św. Wojciecha (ale i w drugiej kolejności Marii Magdaleny) dla kościoła sugeruje czas powstania tej parafii na pierwszą połowę XV w. gdy nastąpił powrót do kultu św. Wojciecha. W 1429 roku na kartach historii pojawiają się pierwsi właściciele tej miejscowości. Byli nimi Stanisław Czeczotka z Broniewa i Andrzej z Broniewa.</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>Wywodzili się oni z rodu, który później przyjął nazwisko Broniewskich vel Broniowskich herbu Ogończyk. W 1489 w Broniewie były 3 łany zagospodarowane, z których opłacano 3 marki czynszu oraz dwa folwarki. Jeden z nich miał 8 łanów. We wsi był również wiatrak. W XVI w., właścicielami Broniewa była rodzina Zakrzewskich h. Ogończyk. Pochodzili ze Zbuży w płockiem. Po wybuchu reformacji w XVI wieku właściciel Broniewa Wojciech Zakrzewski h. Ogończyk stał się zwolennikiem też Jana Kalwina i założył tu ok. 1560 r. pierwszy na Kujawach zbor kalwiński. Był również jego prezesem i protektorem. W 1624 r. jego wnuk po przejściu na katolicyzm ufundował drewnianą świątynię i szpital. W 1634 r. wieś liczyła 17 domów. Regres gospodarczy spowodowany wojną ze Szwecją objawił się spadkiem liczby domów do 11 w 1662 r. W 1674 r. wieś należała do 2 szlachciców. Zamieszkiwało ją 99 osób pochodzenia plebejskiego, proboszcz wraz z kantorem i 1 (rodzina) czeladź rolnicza. W 1772 roku Broniewo w wyniku drugiego rozbioru Polski trafiło pod zabór pruski. W tym czasie (1775) liczyło 23 domy. Właścicielem wsi był Józef Sokołowski h. Pomian (1779). Wioska liczyła 141 mieszkańców, w tym sześciu Żydów. Prowadzili oni zapewne karcznię zwaną „Polowy Gościniec” będącą własnością Józefa Sokołowskiego. Sokołowski pełnił urząd stolnika kruszwickiego. Od Sokołowskiego Broniewo nabył Józef Karnkowski h. Junosza. Był on również właścicielem Czamanina, Nykla, Noci oraz wspólnie z bratem Andrzejem Zbójna, Lelic, Reczewa. Od 1760 r. był starostą mokrskim, które nabył od Turnów. Po śmierci swej żony Julianny Ostromęckiej został księdzem. W 1779 r. tytułowany był kantorem katedralnym wrocławskim, a następnie kanonikiem. Został również proboszczem w swoim majątku Broniewo, gdzie mieszkał i odnowił kościół. Umarł w 1788 r. i został pochowany we Włocławku. Po jego śmierci dobra Broniewo, Nykiel, Pogrybowo, Jelitkowo, Dębczyn, Sulisław, odziedziczył Rafał Karnkowski. Mieszkał on w Broniewie gdzie m.in. w 1805 spisał swój testament. Żonaty był z Brygidą Rybińską córką Marcelego, cześnika przedeckiego. Zmarł w 1816 r. W 1789 r. Broniewo liczyło 20 domów, w tym dwa domy należące do miejscowego proboszcza. Zamieszkiwało je wówczas 150 mieszkańców w tym: 81 w rodzinach chłopów, 9 komorników, 5 kowali, 9 karczmarzy, 5 młynarzy, 27 służących, 2 żebraków, 7 służących proboszcza. W 1827 roku Broniewo było własnością prywatną i liczyło 21 domów, w których mieszkały 154 osoby. Po objęciu parafii ks. Wojciech Kochowicz rozpoczął budowę nowego murowanego kościoła w miejsce starego drewnianego. Nowy kościół został konsekrowany w 1861 roku. (J. Kalafus podaje datę 1860). Fundusze na jego budowę pochodziły ze składek parafian, od rodziny Gruetzmacherów z Czołówka i miejscowych właścicieli Broniewa Zielińskich. Ksiądz ten doprowadził również do wybudowania nowego kościoła w latach 1870-76 w pobliskim Bronisławiu. Prawdopodobnie po zabranii kościołowi majątków ziemskich grunta probostwa zostały w części rozdane bezrolnej ludności, w części sprzedane miejscowej właścicielce p. Zielińskiej. W 1873 roku Departament Górnicztwa z Petersburga rozpoczął poszukiwania soli na terenie Broniewa po wcześniejszym jej odkryciu w należącym do Niemiec pobliskim Inowrocławiu. Prace te jednak nie przyniosły zamierzonych oczekiwań. Po odzyskaniu niepodległości w 1934 r. rada gromadzka Broniewo (wieś, folwark, kolonia, Turzno wieś) liczyła 307 mieszkańców i należała do gminy Radziejów. Miejscowość Broniewo leży obecnie w województwie kujawsko pomorskim, na Kujawach, w powiecie radziejowskim. Wchodzi w skład gminy Radziejów. Broniewo jest położone ok. 6 km na północny-zachód od miasta Radziejów.</p>
Czołowo	<p>Dzieje miejscowości Czołowo sięgają średniowiecza. Pierwsze wzmianki pojawiają się w roku 1488 kiedy to wieś jest wymieniana wśród stanowiących własność królewską dóbr brzeskich. Z najstarszego inwentarza dóbr starostwa brzeskiego datowanego na 1494 r. wynika, że prawdopodobnie była ona włączona do zabudowy miejskiej Radziejowa. W 1500 r, król Jan Olbracht zapisując dług 1800 florenów na dochodach z Radziejowa i przynależnych do niego dóbr starostwa radziejowskiego wymienia wśród nich m.in.: Czołowo. W 1631 r, Czołowo nadal było wsią królewską w posiadaniu starosty radziejowskiego Macieja Sokołowskiego. Według lustracji z lat 1628-1632 we wsi był kmieć i rataj. Wieś posiadała 4 łany. Bilans urodzaju folwarku przedstawiony w kopach szacował się następująco: 97 żyta, 12 pszenicy, 12 jęczmienia, 6,5 grochu i 48 owsa. Czołowo w 1662 r, liczyło ok. 24 osób zamieszkujących 4 domy. Wieś posiadała 17 łanów. Stan demograficzny w 1675 r, wynosił: 3 szlachciców i 25 osób pochodzenia plebejskiego. W 1779 r, Czołowo przechodzi na własność I. Biesiekierskiego. Wieś liczyła 95 osób zamieszkujących 22 domostwa. Osada przynależała wówczas do wójtostwa radziejowskiego. We wsi mieszkało 4 rolników, 6 chałupników i 2 komornice. W wyniku II rozbioru Polski w 1793 r. wieś została zagarnięta przez Prusy od 1807 r. do Królestwa Warszawskiego, a po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r., znalazła się w Królestwie Polskim. Ustawa konstytucyjna Królestwa Polskiego z dn. 27.VII.1815 r. wprowadziła nowy podział administracyjny kraju. Granica przebiegała przez wieś Czołowo do Wąsewa, a następnie do Piotrkowa Kujawskiego, gdzie mieścił się posterunek graniczny. W Czołowie znajdowało się przejście graniczne. Stacjonowała jednostka wojskowa i działał urząd celny. W 1827 r, wieś liczyła 116 mieszkańców zamieszkujących 14 domów.</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>Na powstałą ekonomię radziejowską, utworzoną ze starostw, królewskich i majątków poduchownych składała się w XIX wieku również wieś Czołowo. W latach 1866-1868 wśród majoratów, jakimi obdzielano zasłużonych urzędników carskich, znalazł się folwark Czołowo, który był darowany Generałowi Adiutantowi baronowi Pawłowi Korffowi. Według ustawy samorządowej z grudnia 1933 r, w skład gminy Radziejów weszły Czołowo (wieś, kolonie, Kontrewers, parcele i ośrodek) i Czołówek wraz z folwarkiem – Bielawy. Wieś Czołowo liczyła 410 mieszkańców. W dwudziestoleciu międzywojennym w Czołowie powstała ferma rolna. Stanowiła ona własność komunalną o wartości 42 783,94 zł. W lutym 1930 r. sejmik powiatowy nieszawski przeznaczył fundusz 8000 zł, na wyremontowanie tego ośrodka, a głównie na naprawę znajdujących się nim pomieszczeń. Miejscowość Czołowo leży obecnie w województwie kujawsko-pomorskim, na Kujawach, powiecie radziejowskim. Miejscowość wchodzi w skład gminy Radziejów. Czołowo jest położone ok. 2 km na południowy zachód od miasta Radziejów. Należy do parafii pod Wezwaniem Najświętszej Marii Panny w Radziejowie.</p>
Kłonówek	<p>W 1489 roku Kłonówek podzielony był na dwie części: Większy i Mniejszy. Na terenie Kłonówka Większego znajdowało się 10 łąnów zagospodarowanych, z których opłacano 1 markę czynszu i 5 łąnów opuszczonych oraz folwark o powierzchni 4 łąnów. Natomiast w Kłonówku Mniejszym były 3 łąny zagospodarowane, z których płacono pół marki czynszu i aż 9,5 łąnów opuszczonych. Folwark był własnością rodziny Głębockich. Według rejestru podymnego województwa brzesko-kujawskiego z 1634 roku właścicielami Kłonówka były dwie rodziny: Tolibowskich i Głębockich. Tolibowscy herbu Nałęcz, wywodzili się z Tolibowa na Ziemi Dobrzyńskiej. Rodzina ta pełniła wiele urzędów w województwie brzeskim. Andrzej Tolibowski w 1610 roku był sędzią brzeskim. Jerzy Tolibowski sprawował urząd sędziego brzeskiego i posła na sejm, zasiadał też w trybunale koronnym. Jego syn, Marcin pełnił w 1628 roku urząd podkomorzego i pisarza brzeskiego, a drugi z synów, Wojciech był biskupem poznańskim. Głęboccy herbu Doliwa wywodzili się z miejscowości Głębokie w powiecie radziejowskim. Na początku XVII wieku byli również właścicielami pobliskiego Skibina. Jan Głębocki w 1610 roku pełnił urząd skarbnika brzeskiego. W części należącej do Tolibowskich znajdował się jeden dom, a w części Głębockich sześć domów. Według rejestru podymnego województwa brzesko-kujawskiego z 1662 r. w Kłonówku były tylko 4 domy. Ten niewątpliwie regres w rozwoju Kłonówka spowodowany był wojną polsko-szwedzką z lat 1655-1660. Województwo brzesko-kujawskie, jak i inowrocławskie, były najbardziej zniszczonymi obszarami w Rzeczypospolitej. Liczba ludności w Kłonówku wzrastała bardzo powoli. Według rejestru pogłównego województwa brzesko-kujawskiego z 1674 roku Kłonówek zamieszkiwało tylko 16 osób, w tym 5 szlachciców. W czasie wizytacji kościelnej kanclerza katedry włocławskiej Józefa Glińskiego, w 1779 roku, Kłonówek, będący wtedy własnością Zofii Charzewskiej, zamieszkiwało 51 osób. We wsi znajdowała się karczma i młyn – najprawdopodobniej wietrzny. W 1789 roku wieś liczyła 7 domów, w których mieszkało 46 osób: 12 w rodzinach gospodarzy półrolników, 9 komorników, 7 karczmarzy, 2 młynarzy, 9 służących, 6 poszukujących pracy i 1 pastuch. Właścicielem był Florian Ubysz. W okresie międzywojennym właścicielem Kłonówka był Wiktor Osen – Saken. W 1931 roku w czasie poświęcenia kopca – pomnika w Płowcach wygłosił mowę patriotyczną. W czasie okupacji przyjął niemiecką listę narodowościową (volkslistę). Mimo to był prawdopodobnie zaangażowany w działalność niepodległościową. Po wyzwoleniu pozostał w Polsce. Przed Sądem Grodzkim w Radziejowie domagał się rehabilitacji, sprawa jednak, zakończyła się dla niego niepomyślnie. Kwilno wraz z Kłonówkiem stanowią jedno sołectwo.</p>
Kwilno	<p>Początki dziejów Kwilna związane są z parafią pod wezwaniem św. Jadwigi, żony Henryka Brodatego w Byczynie. W lustracji poradnego i rejestrze łąnów z 1489 roku, wieś wymieniona jest jako własność szlachecka. W latach 1560-1582 właścicielem dóbr Kwilna był Franciszek Kretkowski. Według rejestru podymnego województwa brzesko-kujawskiego z 1634 roku Kwilno liczyło 4 domy. Z 1662 roku, z rejestru podymnego województwa kujawsko-pomorskiego wynika, że w Kwilnie było 5 domów. W 1674 roku wieś była zamieszkiwana przez jednego szlachcica i 43 plebejuszy. Jak traktuje wizytacja kościelna z 1779 roku dekanatu radziejowskiego właścicielem Kwilna był Antoni Racięski. Wieś w tym okresie liczyła 70 osób, które mieszkały w 10 domach. Po upływie 10 lat liczba ludności zmniejszyła się do 46 osób. We wsi było wtedy 9 domów. Właścicielem był Norbert Racięcki herbu Pomian, późniejszy wojski radziejowski. W XIX wieku folwark Kwilno liczący 300 mórg (ok. 180 ha) znajdował się w gminie Osiecin, w powiecie nieszawskim. W 1827 roku liczyło 6 domów mieszkalnych, w których zamieszkiwało 54 mieszkańców. Zabudowania folwarczne liczyły 11 budynków murowanych i 3 drewniane. Obok folwarku znajdowała się wieś Kwilno mająca 14 mórg (około 13,4 ha), składająca się z 13 domostw. W okresie międzywojennym właścicielem majątku ziemskiego Kwilno był Janusz Daszkowski. Po wybuchu wojny rodzina Daszkowskich została wysiedlona. Do 1945 roku zarząd nad majątkiem objął Niemiec Kramer. Janusz Daszkowski nie wrócił do kraju, po II wojnie światowej ziemia została podzielona w</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	wyniku reformy rolnej między mieszkańców wsi Kwilno.
Opatowice	<p>W czasach wczesnego średniowiecza tj. schyłek V w. do końca X w. terytorium Opatowice należało do opola radziejowskiego. Za czasów księżnej Salomei ok. 1138 r. zostało podzielone: część przypadła Kościołowi płockiemu, część pozostała własnością księżną, a część przypadła benedyktynom mogileńskim. W 1489 roku Opatowice stanowiły własność królewską i liczyły 12 łanów zagospodarowanych, z których opłacano 22 grosze czynszu i 5 łanów pustych. Według rejestrów poborowych województwa brzesko-kujawskiego z 1557 r. i 1566 r. wieś Opatowice należała do Sebastiana Żydowskiego sufragana gnieźnieńskiego, liczyła 10 łanów kmiecych, 2 łany czynszowe, 1,5 łana sołtysiego. W I poł. XVII w. we wsi znajdowały się tylko 2 domy. Według rejestru pogłównego województwa brzesko-kujawskiego z 1674 roku w Opatowicach mieszkały tylko 24 osoby. W 1775 r. wieś liczyła 9 domów, w których cztery lata później zamieszkiwało 77 osób: 35 w rodzinach rolników, 17 komorników, 5 karczmarzy, 5 owczarzy, 12 czeladników i służących oraz 3 żebraków. Po przejściu dóbr klasztornych przez skarb państwa, Opatowice przeszły na własność rządu, który w 1838 r. przyłączył folwark i wieś do donacji Stary Radziejów. W II połowie XIX w. Opatowice leżące w gminie Bytoń składały się z folwarku liczącego 450 mórg i wsi, w której chłopcy byli właścicielami 334 mórg. Właścicielem majątku Opatowice był Ludwik Odrowąż-Pieniążek, syn Kazimierza z Opatowic i Sabiny z Bussów herbu Grzymała. Początkowo uczył się w Gimnazjum Rontalera w Warszawie, następnie w 1911 r. uzyskał maturę we Włocławskiej Szkole Handlowej na wydziale agronomicznym. Praktyki rolne odbywał pomagając ojcu zarządzać Opatowicami. W 1918 r. jako ochotnik 2 pułku Ułanów Grochowskich walczył w wojnie bolszewickiej i ukraińskiej na Wołyniu i Ukrainie. Ranny w rękę, w 1920 r. został przeniesiony do rezerwy w stopniu starszego ułana. W 1921 r. odznaczony Krzyżem Walecznych wstąpił jako znakomity strzelec, posługujący się własnym sztucerem. Po parcelacji Opatowic w 1923 r. Ludwik Odrowąż-Pieniążek został właścicielem tzw. resztówki tj. 45 ha ziemi pszenno-buraczonej oraz domu, zabudowań gospodarczych oraz parku z ogrodem i stawami. Na całym terenie przeprowadził meliorację. W 1925 r. Ludwik Odrowąż-Pieniążek ożenił się z Heleną Korybut-Daszkiwiczówną. Z tego związku urodził się ich syn Janusz – obecnie pisarz, historyk literatury, dyrektor Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Ludwik Odrowąż-Pieniążek był doskonałym myśliwym. Polował zwłaszcza na kuropatwy. Był kolekcjonerem poroży, w większości zaginionych podczas II wojny światowej. Jego żona Helena prowadziła hodowlę indyków i perliczek, które były dostarczane do domu handlowego braci Pakulskich w Warszawie. Miał nieposzlakowaną opinię jako działacz społeczny. Był członkiem organizacji rolniczych, działał w miejscowym Związku Ziemiaków, gdzie a latach 1938-1939 pełnił funkcję sekretarza. Po wybuchu II wojny światowej we wrześniu 1939 r. Ludwik Odrowąż-Pieniążek wysłał żonę i syna do rodziny w Nowej Wsi. W październiku tego roku powrócili całą rodziną do Opatowic. Natomiast w grudniu ponownie wyprawił najbliższych tym razem do Warszawy, przyjeżdżał do nich przez granicę Rzeszy i Generalnego Gubernatorstwa w odwiedzinach. W Opatowicach gospodarował do maja 1940 r. Aresztowany przez Niemców 4 maja 1940 r. został wywieziony transportem z Włocławka do obozu koncentracyjnego w Dachau, a następnie do Mauthausen-Gusen gdzie pracował w kamieniołomach. Gdy zachorował na rozedmę płuc, 18 września 1941 r. wstrzyknięto mu śmiertelny zastrzyk. Opatowice przydzielono niemieckiej rodzinie Fohl, sprowadzonej z terytorium wcielonego do ZSRR, gdzie zamieszkiwali do 1945 r. Podczas okupacji Helena Odrowąż-Pieniążkowa z synem Januszem mieszkali pod Warszawą, na przemian, w majątkach krewnych i znajomych. W kwietniu 1945 r. oboje powrócili do swego majątku w Opatowicach, który nie podlegał reformie rolnej. Po ucieczce Niemców miejscowi ludzie zdewastowali i ograbili majątek. Helena Odrowąż-Pieniążkowa zmarła 2 marca 1947 r. Gospodarstwem zajął się, dojeżdżający z Zawady – Henryk Święcicki. W latach pięćdziesiątych XX w. przeprowadzono prace archeologiczne zmierzające do poznania najstarszych przejawów zasiedlenia na wzgórzu opatowickim tzw. Wzgórzu Prokopiaka. Od 1983 roku Zespół Badań Kujaw Instytutu Prahistorii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu realizuje program badań tego unikalnego obiektu, którego wyniki wykazały, iż w okresie pomiędzy 3000 a 2000 lat p.n.e. w okresie zwanym epoką kamienia, Wzgórze było miejscem osadnictwa społeczeństw pradziejowych. Rezultatem badań było około 900 obiektów nieruchomych, świadczących tak o funkcjach gospodarczych i mieszkalnych, jak i też obrzędowych, w tym grobowych. Podkreślić trzeba, iż znaczna część z nich była dobrze zachowana, dzięki czemu możliwe były precyzyjne obserwacje stratygraficzne. Zarejestrowano ponad 100 tysięcy fragmentów ceramiki oraz bogate serie wyrobów z krzemienia, kamienia i kości, jak również zwierzęcych szczątków kostnych. Znalezione narzędzia kościane (szydła, dłuta), narzędzia krzemienne oraz liczne materiały kamienne, w tym płytki szlifarskie, tłuczki, rozcieracze kamienne, a także siekiery. O intensyfikacji zasiedlenia tego stanowiska świadczyć może zabudowa mieszkalna osiedli, którą tworzyły naziemne chaty słupowe, półziemianki oraz obiekty gospodarcze. Wskazuje na</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>to znalezisko jamy z pszenicą oraz fragment spalonej dębiny. Ludność zamieszkująca wówczas Wzgórze Prokopiaka kontaktowała się z ludami z terenów dzisiejszej Małopolski. Godnym zainteresowania jest fakt, że w różnych miejscach na Wzgórzu Prokopiaka odnaleziono pozostałości dawnych obrzędów. Są to przede wszystkim obiekty dotyczące pochówków zwierzęcych zawierających całe ciała zwierząt (np. jednej lub nawet kilku krów) albo też ich części. Ogółem odkryto prawie 10 takich obiektów. Na uwagę zasługuje również egzotyczna kolekcja roślin jakie hodują w swoim ogrodzie Michalina i Kazimierz Nawroczy z Opatowic. Posiadają blisko siedemset gatunków i odmian krzewów. Wśród unikalnej kolekcji podziwiać można: kasztany jadalne, tulipanowce amerykańskie, ostrokrzewy, miłorzęby, dęby kolumnowe, przepiękne magnolie, które kwitną dwukrotnie wiosną i jesienią. Ponadto w ogrodzie znajduje się tropikalna palma, która już drugi rok opiera się naszym srogim zimom oraz mamutowiec. Opatowice są położone ok. 3 km na południowy – wschód od miasta Radziejów. Należą do parafii pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Radziejowie.</p>
<p>Płowce</p>	<p>Wież Płowce położona jest na historycznym szlaku „Łokietka” – Inowrocław - Kowal, na obszarze o wysokości 92 – 94 m n.p.m. Leży pośrodku równinnego terenu, który od południowego wschodu i południa oraz zachodu otaczają wyniesienia moren czołowych i pagórków. Od południa pagórkom towarzyszą niewielkie obszary sandrowe, niegdyś zalesione, zgrupowane wokół rynny Jeziora Głuszyńskiego, największego w okolicy. Na północ od Płowiec występują mniej urozmaicone pagórki, które przecina zabagniona dolina Bachorzy, kiedyś rzeki spławnej, która łączyła Gopło i Wisłę poprzez rzekę Zgłowiączkę. Płowce leżą w województwie kujawsko – pomorskim, w powiecie radziejowskim, na terenie gminy Radziejów. W latach 1975 – 1999 wieś znajdowała się na terenie województwa wrocławskiego. Miejscowość zajmuje powierzchnię 10,85 km², zamieszkuje ją aktualnie 530 osób. Po raz pierwszy Płowce pojawiają się w źródłach historycznych w roku 1103 jako Plavcis, potem w 1308 roku jako wieś kmieca Płowce. W dokumentach pojawiają się też nazwy Płowecz, Płowce Wielkie, Płowcze i Blewo. Pochodzenie nazwy wsi przypisuje się osadzonemu tu jeńcom wojennym Polowcom, ludowi pochodzenia turkomańskiego. Ślady bytności człowieka na tych terenach sięgają epoki brązu, najlepiej jednak zachowały się elementy archeologiczne w postaci grobów i monet z okresu rzymskiego oraz wczesnośredniowiecznego. Pierwszy znany właściciel Płowiec to Szymon z Ludziska (na pograniczu Kujaw i Wielkopolski), który uczestniczył w zjeździe opolnym w Radziejowie pod koniec XII wieku. Miejscowość znana jest przede wszystkim z bitwy, którą stoczyły tu 27 września 1331 roku wojska Władysława Łokietka i Zakonu Krzyżackiego. Zwycięstwo odniesione przez Polaków obalało mit o niemożliwości pokonania Krzyżaków, miało wielkie znaczenie moralne dla narodu polskiego, twierdzi się nawet, że stworzyło podwaliny pod późniejszą wiktoryę grunwaldzką. Przebieg bitwy został przedstawiony przez Jana Długosza w jego Rocznikach, czyli Kronikach Sławnego Królestwa Polskiego. W czasach współczesnych doczekaliśmy się kilku opracowań na ten temat m.in.: S. Kaniowskiego, S. Zajączkowskiego, M. Biskupa i T. Jurka. Po bitwie biskup kujawski Maciej z Golańczy wystawił na miejscu bitwy kaplicę, która stała się zaczątkiem parafii Płowce. W 1363 roku został erygowany w Płowcach kościół parafialny. Parafia obejmowała wsie Płowce i Latkowo i obsługiwana była zazwyczaj przez wędrownych kapłanów lub księży z sąsiedniej parafii Witowo. Przetrwiała do połowy XVIII wieku, około 1753 roku została włączona do wspomnianej parafii witowskiej. Taki stan istnieje do dziś. W ciągu kilkuset lat zmieniali się właściciele Płowiec. Była to wieś kmieca, rycerska, królewska, szlachecka. O pierwszym znanym właścicielu wspomniano powyżej. Około 1502 roku wieś stała się własnością starosty radziejowskiego Rafała Leszczyńskiego. Status Płowiec jako wsi szlacheckiej potwierdził w 1580 roku król Stefan Batory. Kolejnymi właścicielami wsi byli Działyńscy. W roku 1634 wieś posiadała 42 domy, a trzydzieści lat później tylko 18 domostw. W roku 1674 w Płowcach mieszkało 2 szlachciców i 116 mieszkańców. W pierwszej połowie XVIII wieku wieś często zmieniała właścicieli. Pierwszym był Mikołaj Ossowski, miecznik kowalski, następnie Jan Wilhelm Schlieban – wojewoda inflancki, później Michał Walewski – kasztelan rapierski, aż wreszcie Paweł Dąbski – starosta inowrocławski. W roku 1763 wieś przechodzi w ręce Jana Biesiekierskiego i od tej pory aż do II wojny światowej Płowce pozostawały w rękach rodu Biesiekierskich. Nowy właściciel dokończył budowę dworu rozpoczętą przez swojego poprzednika. Jego potomek – Włodzimierz Biesiekierski, żonaty z Klotyldą z Mierosławskich dokonał przebudowy dworu około roku 1860. W roku 1789 wieś liczyła 41 domów, w których mieszkało 257 ludzi: 60 w rodzinach półrolników, 30 zagrodników, 21 komorników, 17 rzemieślników, 5 karczmarzy, 20 służących, 80 luzujących za robotą, 3 skotarzy, 21 żebraków. Biesiekierscy dbali o rozwój majątku. Kolejni właściciele udzielali się w życiu społecznym i politycznym, stąd też Płowce stały się miejscem częstych zjazdów szlachty zdążającej na sejmiki do Radziejowa i z nich powracającej. Częstym gościem w Płowcach był generał Ludwik Mierosławski, późniejszy dyktator powstania styczniowego. Szczególnego</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>znaczenia nabiera zaś wizyta w lutym 1863 roku, po bitwie pod Krzywosądzą, którą wykorzystuje do agitacji wśród chłopów na rzecz powstania. W drugiej dekadzie XIX wieku ówczesny właściciel Płowiec, Antoni Biesiekierski, zakłada archiwum i bibliotekę dworską. W ocenie Franciszka Salezego Dmochowskiego dobra płowieckie były jednym z najciekawszych zespołów dworsko – parkowych na Kujawach. W niepodległej Polsce Płowce były miejscem uroczystych obchodów 600 – lecia bitwy płowieckiej we wrześniu 1931 roku. Dla jej upamiętnienia usypano 20 – metrowy kopiec. Aktywnym uczestnikiem tych wydarzeń był Jan Biesiekierski, który podarował teren pod kopiec i brał czynny udział w pracach Ogólnopolskiego Komitetu Obchodów. Płowce liczą wówczas 584 morgi, a folwark 55. Podczas II wojny światowej rodzina Biesiekierskich została wysiedlona przez Niemców do Generalnej Guberni. Majątek i dwór przekazano w ręce niemieckiego zarządcy. W 1945 roku dobra płowieckie stały się własnością Skarbu Państwa. W dworze utworzono szkołę powszechną, a ziemia została rozparcelowana w ramach reformy rolnej. Rok 1961 to czas wielkich wydarzeń dla Płowiec. Wieś została zelektryfikowana, w ramach obchodów 1000 – lecia Państwa Polskiego oddano do użytku nową szkołę i wzniesiono pomnik na miejscu dawnego (zniszczonego podczas wojny przez Niemców kopca) oraz pomnik na cmentarzu poległego rycerstwa. Autorem projektów obu pomników był prof. Stefan Narębski. W latach 80 – tych XX wieku proboszcz parafii Witowo ks. Stanisław Grzybowski podjął starania o budowę kaplicy w Płowcach. Wieloletnie starania zostały uwieńczone sukcesem i w roku 2000 kaplica została oddana do użytku mieszkańców Płowiec i okolic. Miejscowość ma bardzo rozproszoną zabudowę. Można jednak wyróżnić dwie dominanty przestrzenne Płowiec. Jedną z nich to kilkusetmetrowy odcinek drogi Płowce – Witowo, wzdłuż której, lub w jej bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się: zabytkowy zespół parkowo – dworski, kaplica, cmentarz rycerstwa polskiego, sklep spożywczy – przemysłowy, remiza OSP, hydrofornia, mieszalnia pasz. Park jest miejscem pikników gminnych i innych imprez środowiskowych. Istotnym punktem przestrzennym Płowiec jest pomnik wzniesiony na kopcu, oddany do użytku w 1961 roku, obok niego znajduje się Zajazd Łokietek, który świadczy usługi gastronomiczne i hotelarskie. Nieopodal znajdują się przystanki PKS i stacja byłej kolejki wąskotorowej. Teren wokół obelisku od roku 2002 jest miejscem corocznej inscenizacji bitwy płowieckiej, która odbywa się pod koniec sierpnia.</p>
Przemystka	<p>Przemystka leży w województwie kujawsko – pomorskim, w powiecie radziejowskim, na terenie gminy Radziejów. Miejscowość graniczy bezpośrednio od północy z miastem Radziejów. Jak podają źródła w 1885 roku Przemystka była folwarkiem, rozległym na 305 mórg gruntów ornych, 269 mórg ogrodów i 28 mórg łąk, 8 mórg nieużytków, 12 budynków murowanych. Miejscowość położona była w guberni warszawskiej, powiecie nieszawskim. Wobec powyższego wynika, że folwark ten mógł powstać na początku lat 80. XIX wieku. W latach 1975 – 1998 wieś należała administracyjnie do województwa wrocławskiego. W 2012 r. miejscowość zamieszkiwało 228 osób. Pod koniec 1991 roku Rada Miejska podjęła uchwały, na mocy których ustanowiono nowy podział terytorialny i majątkowy. Ustanowiła lokalizację organów miasta i gminy, udało jej się rozstrzygnąć prawa własności oraz określić struktury organizacyjne i ustrojowe wewnątrz nowo powstałych jednostek samorządowych. Niewątpliwie wizytówką miejscowości Przemystka jest szkoła średnia. Powstała na ziemi wydzielonej przez p. Paliwodę – ówczesnego dyrektora PGR-u przeznaczonej na przyszkolne gospodarstwo. Budowę rozpoczęto w 1971 r. Szkoła rozpoczęła pracę 2 września 1974 r. pod nazwą Państwowe Technikum Rolnicze w Przemystce. W jej skład wchodziło sześć oddziałów szkoły zasadniczej i trzy pierwsze klasy technikum. Młodzież przeniesiono ze Szkoły Przysposobienia Rolniczego w Biskupicach i Zasadniczej Szkoły Rolniczej w Radziejowie - pozostali uczniowie pochodzili z dalszych okolic. Tym ostatnim placówka oferowała internat, który mógł pomieścić ok. 200 osób. Zaczęło także funkcjonować technikum zaoczne. Praca pobalekcyjna skupiła się wokół zespołów: muzycznego, tanecznego, recytatorskiego, sportowego. Powstało Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Rolnictwa, Samorząd Uczniowski, Związek Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej, Towarzystwo Przyjaźni Polsko – Radzieckiej. Wraz z nowym obiektem szkolnym w 1974 r. powstała również biblioteka szkolna. Stan księgozbioru w 2012 r. to 15 000 woluminów i 30 tytułów prenumerowanych czasopism. Największą ilość książek stanowi literatura piękna, z lekturami szkolnymi. Oprócz beletrystyki zgromadzono także książki popularnonaukowe. Od czerwca 1997 roku biblioteka mieści się w nowym, przestronnym lokalu. Posiada dwa pomieszczenia: wypożyczalnię i czytelnię na 40 miejsc, w której znajdują się także 2 komputery z dostępem do Internetu. Czytelnię i wypożyczalnię wyposażono w nowe meble i dzięki temu zostały stworzone bardzo dobre warunki do spokojnej, samodzielnej pracy. Czytelnicy tam pracujący mają dostęp do regałów z księgozbiorem podręcznym i czasopismami. Oprócz gromadzenia, opracowywania i udostępniania księgozbioru biblioteka szkolna prowadzi pracę pedagogiczną. Bibliotekarze prowadzą zajęcia z edukacji czytelniczej i medialnej. Współpracują w tym z innymi</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>bibliotekami tj. Miejską i Powiatową Biblioteką Publiczną w Radziejowie, bibliotekami naukowymi tj. biblioteką Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i biblioteką Akademii Techniczno Rolniczej w Bydgoszczy. W czytelnii organizowane są wystawy książek. Biblioteka włącza się w większość imprez, jakie organizowane są w szkole. Jest także inicjatorką wielu z nich, np. obchody patrona roku m.in. Mickiewicza, Chopina, Reymonta, Kardynała Wyszyńskiego. Dzięki ścisłej współpracy z Miejską i Powiatową Biblioteką Publiczną w Radziejowie w czytelnii odbywają się spotkania z literatami. Biblioteka szkolna jest, więc miejscem obcowania nie tylko z książką, ale także z szeroko rozumianą kulturą. W styczniu 1977 r. maturę pomyślnie zdało i szkołę ukończyło 70 absolwentów technikum dziennego i 26 zaocznego. Rok później funkcję dyrektora objął mgr inż. Lucjan Walczak - sprawował ją przez czternaście lat - zaś zastępcą została mgr inż. Alicja Pawikowska, która pełni tę funkcję do dziś. Technikum rolniczym zaocznym, funkcjonującym przez dziewiętnaście lat, kierował najpierw wicedyrektor inż. Edward Łukanowski, później mgr inż. Bogdan Prus. W latach 1976 - 1983 działało technikum rolnicze wieczorowe. W dniu 30 grudnia 1977 r. Przemystka otrzymała nazwę Zespołu Szkół Rolniczych, od września 1978 r. do 1993 r. funkcjonowała filia w Piotrkowie Kujawskim. W 1979 r. utworzono technikum rolnicze pięcioletnie oraz stacjonarne rolnicze studium policealne dla absolwentów szkół średnich, które w latach 1981- 1985 r. zaczęło kształcić w trybie zaocznym. Początkowo uczniowie praktyki szkolne odbywali w przedsiębiorstwach rolniczych. Dopiero w 1986 r. szkoła otrzymała 24 ha ziemi, zaś od 1 września 1992 r. było to gospodarstwo pomocnicze przy Zespole Szkół Rolniczych - z arealem 34 ha. Ze szkoły typowo rolniczej Przemystka stała się i jest ośrodkiem coraz bardziej uniwersalnym, dającym dobry poziom kształcenia. Próbuje także stworzyć możliwości poszerzania wiedzy osobom realizującym się już na stanowiskach pracy. Na początku lat dziewięćdziesiątych powstało czteroletnie liceum zawodowe o specjalności wiejskie gospodarstwo domowe. Koniec naboru nastąpił w 1997 r. W maju 1992 r. szkoła otrzymała imię „Ziemi Kujawskiej”, a funkcję dyrektora objął mgr inż. Benedykt Kowalski, który sprawuje ją do dziś. W tym też roku powołano liceum ekonomiczne. Innymi typami szkół, jakie funkcjonują w Przemystce są: Zasadnicza Szkoła Zawodowa o specjalizacji: mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych oraz Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego. W 1998 r. szkoła stała się obiektem dydaktycznym Akademii Technicznej - Rolniczej w Bydgoszczy, a od 1 grudnia 1998 r. uzyskała status i nazwę: Zespołu Szkół Rolniczego Centrum Kształcenia Ustawicznego przy Zespole Szkół Rolniczych. W 2001 r. po raz pierwszy rozpoczęto nabór do studium informatycznego. Kolejny etap przemian szkolnych wiąże się z reformą szkolnictwa w 2002 r. Powołano oddziały ponadgimnazjalne: czteroletnie Technikum Ekonomiczne, trzyletnie Liceum Profilowane, czteroletnie Technikum Rolnicze i Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego oraz trzyletnią zasadniczą szkołę zawodową. Od 1 września 2004 r. powołano liceum ogólnokształcące. Wspólnie ze szkołą francuską jako koordynatorem szkoła w Przemystce podjęła się realizacji projektu w ramach programu Sokrates-Comenius pn.: „Rolnictwo europejskie a produkty jakościowe. Wspólnym zadaniem młodzieży francuskiej i polskiej jest porównanie produktów rolnych w Polsce i Francji oraz wypracowanie wizji rolnictwa europejskiego. Aby zrealizować program szkoły przeprowadzają szereg działań, m.in.: odwiedzają wzajemnie swoje szkoły, by podejmować rozmowy oraz wspólne warsztaty związane z projektem. Aby rozwijać umiejętności porozumiewania się, które są potrzebne w trakcie realizacji projektu, młodzież uczestniczy w lektoratach języka angielskiego, prowadzonych w ramach zajęć szkolnych oraz w kursie języka francuskiego.</p>
Skibin	<p>Pierwsza wzmianka o Skibinie pojawia się około 1096 roku. Miejscowość została wymieniona przy określaniu przez biskupa lubuskiego Arnolda (byłego opata benedyktynów w Mogilnie) granic Radziejowa należącego do tego klasztoru. Dokument ten znany jest z kopii zwanej falsyfikatem mogileńskim noszącej błędną datę 1103 rok. Kolejne wiadomości o tej miejscowości pochodzą z połowy XIII wieku. 6 sierpnia 1250 roku został podpisany w Sieradzu przez księcia kujawskiego i łęczyckiego, Kazimierza, syna Konrada Mazowieckiego oraz biskupa kujawskiego i pomorskiego Michała herbu Godziemba dokument potwierdzający swobody i posiadłości kościelne. Na mocy tego aktu dochody ze wsi Skibin zostały przydzielone kanonikom kruszwickim. W 1489 roku według lustracji poradnego Skibin podzielony był na dwie części: Większy i Mniejszy. W źródłach późniejszych zawsze będą występowały dwie części tej miejscowości nie rozdzielone hipotecznie. Pierwsza część liczyła wtedy 7 łanów zagospodarowanych z których płacono 4 grosze czynszu i 1 łan opuszczony. Znajdował się tam również folwark. Brak jest natomiast dokładnych wiadomości odnoszących się do drugiej części. W rejestrach podatkowych z XVI w. poznajemy pierwszych właścicieli. Byli nimi Wacław i Sebastian Krosińscy herbu Pomian. Skibin liczył wtedy 8,5 łana. Był również zamieszkiwany przez 1 zagrodnika. Właściciele Skibina wywodzili się z miejscowości Kruszyn vel Kroszyn w województwie inowrocławskim w powiecie bydgoskim. Inna gałąź tego rodu była właścicielami w województwie brzeskokujawskim Czamanina, Kruzyna, Jarantowic,</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>Osięcin i części Ostrowąsa. Według rejestru podymnego województwa brzesko-kujawskiego z 1634 roku właścicielami Skibina były dwie rodziny: Tolibowskich i Głębockich. Obie rodziny były również współwłaścicielami pobliskiego Kłonówka. W części należącej do Tolibowskich było 9 domów, a w części Głębockich 2 domy. Według rejestru podymnego województwa brzesko-kujawskiego z 1662 roku w Skibinie były tylko 2 domy. Ten regres w rozwoju spowodowany był wojną polsko-szwedzką z lat 1655-1660. Liczba ludności w Skibinie wzrastała bardzo powoli. Według rejestru pogłównego województwa brzesko-kujawskiego z 1674 roku Skibin zamieszkiwało tylko 13 osób. W tym czasie był własnością rodziny Kruszyńskich. W czasie wizytacji kościelnej kanclerza katedry wrocławskiej Józefa Glińskiego z 1779 roku Skibin, będący wtedy własnością Grzegorza Sadokierskiego herbu Nałęcz, zamieszkiwało 66 osób. Według Maksymiliana Boruckiego w 1789 roku właścicielami Skibina byli Tolibowscy i Ubyszowie herbu Cholewa. Około 1789 roku jedną z części Skibina nabył zapewne w wyniku małżeństwa Norbert Racięcki i przyłączył ją do swojego folwarku w Kwilnie. W pierwszej połowie XIX wieku w Skibinie było 15 domów, w których mieszkały 84 osoby. W II połowie XIX wieku liczba ludności powiększyła się. Pierwszą część Skibina zamieszkiwało 60 a drugą 63 osoby. W tym czasie majątek Skibina był własnością rodziny Szweykowskich herbu Ogończyk. W 1881 roku właścicielem był Leon Szweykowski. W 1887 roku folwark uznawany był za rozległy. Liczył 616 mórg (około 345 ha). W skład zabudowań gospodarczych wchodziło 5 budynków murowanych i 9 drewnianych. Istniał także wiatrak. Prawdopodobnie w II połowie XIX wieku Szweykowscy wybudowali dwór do dziś istniejący. Na początku lat dwudziestych XX wieku do dworku dobudowano nowe skrzydło według projektu architekta Romualda Gutta, przyszłego profesora Politechniki Warszawskiej. Po 1911 roku właścicielami Skibina byli Jan i Irena Szweykowscy. Jan Szweykowski był z zawodu lekarzem. Z jego inicjatywy zasadzono w Radziejowie las. Planował on w tym miejscu otworzyć ośrodek zdrowia, lub sanatorium. Jan Szweykowski zmarł w 1923 roku na grypę tzw. hiszpankę, którą zaraził się lecząc pacjentów. Po śmierci Ireny Szweykowskiej w 1931 roku majątkiem zarządzała od 1935 do chwili uzyskania pełnoletności przez Janusza Szweykowskiego Rada Rodzinna, której przewodził spokrewniony ze Szweykowskimi poseł Kazimierz Grutzmacher, właściciel pobliskiego Czołówka. W 1934 roku gromadę Skibin (wieś, folwark oraz osada Popowice) należąca do gminy Sędzin zamieszkiwało 198 mieszkańców. Po wybuchu wojny w październiku 1939 roku rodzina Szweykowskich została wypędzona przez Niemców ze Skibina. W kwietniu 1940 roku przeszedł on pod zarząd niemieckiej rodziny von Wietinghoff- Schell, która przybyła na te tereny z Łotwy (Rygi). Po zakończeniu II wojny światowej w 1945 roku Skibin został przejęty przez państwo i rozparcelowany. Część budynków gospodarczych została rozebranych. Pozostał tylko budynek przy szosie, w którym dawniej mieściły się stajnie. Opuszczony dworek został zamieszkanym przez miejscową ludność. W latach 1954-1956 w dworku przeprowadzono generalny remont. Zamieniono wówczas strop drewniany na cementowy oraz zmieniono układ wnętrza. Po przeprowadzonym remoncie przeniesiono tutaj szkołę podstawową. W budynku tym oprócz klas znajdowały się również mieszkania dla nauczycieli. Kółko Rolnicze w Skibinie powstało w 1957 r., skupiało w swoich szeregach 9 członków. W Zarządzie znalazły się następujące osoby: Roch Muszyński – prezes Kółka, Jan Małecki – wiceprezes, Władysław Kluczewski – kierownik Kółka. Na początku działalności Kółka zakupiono ciągnik Zetor K-25 oraz podstawowe narzędzia rolnicze do uprawy roli. Utworzona w 1969 r. baza Spółdzielni Kółek Rolniczych przejęła majątek i sprzęt należący do Kółka Rolniczego. Baza funkcjonowała do 1984 r. Koło Gospodyń Wiejskich utworzone zostało w 1959 r. Jednym z założycieli była Irena Małecka, która została wybrana na przewodniczącą. Jej następczynią została w 1984 r. Zofia Chęcińska. Obecnie funkcję przewodniczącej pełni Marta Spychalska. Organizacja ta za swój cel przyjęła podejmowanie różnorodnych działań w celu poprawy życia i funkcjonowania rodzin wiejskich oraz aktywizacji kobiet na wsi. Liczy ona 20 członkiń. W 1994 roku dzięki zaangażowaniu rodziców dobudowano do budynku szkoły i oddano do użytku nowe skrzydło. Wraz z wprowadzeniem w życie w 1998 roku reformy systemu oświaty powołano w jego murach Publiczne Gimnazjum. Miejscowość Skibin leży obecnie w województwie kujawsko-pomorskim, na Kujawach, w powiecie radziejowskim. Wchodzi w skład gminy Radziejów. Skibin jest położony ok. 3 km na wschód od miasta Radziejów. Należy do parafii pod Wezwaniem Najświętszej Marii Panny w Radziejowie</p>
<p>Stary Radziejów Kolonia</p>	<p>Wieś Stary Radziejów położona jest nieopodal historycznego szlaku Kruszwica – Brześć Kujawski, około 4 km na południowy wschód od Radziejowa. Rozciąga się wśród krajobrazu o urozmaiconej rzeźbie terenu, związanej z moreną denną falistą, formami kemowymi i pagórkami morenowymi. Stary Radziejów – Kolonia leży w województwie kujawsko – pomorskim, w powiecie radziejowskim, na terenie gminy Radziejów. W latach 1975 – 1999 wieś znajdowała się na obszarze województwa wrocławskiego. Miejscowość zajmuje powierzchnię 5,96 km², zamieszkuje ją aktualnie 258 osób. Pierwsza wzmianka o Starym Radziejowie pojawia się w 1142 roku, kiedy to księżna Salomea, wdowa po Bolesławie</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>Krzywoustym nadaje część włości ze Starym Radziejowem klasztorowi benedyktynów w Mogilnie, a drugą część – kapitule plockiej. Zapisy dokumentów wzmocnione są toponomastyką – w nazwach okolicznych miejscowości zachowały się relikty dawnych właścicieli: Opatowice – na południe od linii Radziejów - Stary Radziejów i Biskupice na północny wschód od Radziejowa. Pierwsze, potwierdzone badaniami archeologicznymi ślady bytności człowieka na terenie dzisiejszego Starego Radziejowa pochodzą z epoki brązu. Potwierdzone jest również osadnictwo w okresie rzymskim i wczesnym średniowieczu – świadczą o tym groby i monety z tych czasów. Mimo zbieżnego nazewnictwa nie należy łączyć miejscowości Stary Radziejów z Radziejowem. W 1252 roku kapituła plocka uzyskała od księcia kujawskiego Kazimierza pozwolenie na lokowanie miasta, ale Stary Radziejów stanowił wówczas własność klasztoru mogileńskiego. Położenie Radziejowa w owym czasie było również inne niż obecnie. Badacze lokalizują ówczesne miasto na południowy wschód od dzisiejszego miejsca, mniej więcej w połowie drogi między obecnym Radziejowem i Starym Radziejowem. W połowie XIV wieku wieś była jeszcze własnością klasztoru mogileńskiego. Datowany na 1363 rok dokument Kazimierza Wielkiego poświadcza fakt przejścia wsi przez władcę, ze zobowiązaniem zwrócenia jej klasztorowi po jego śmierci. Wieś nie powróciła jednak do poprzednich właścicieli i odtąd wymieniana jest jako własność królewska. Dzieje Starego Radziejowa związane są także z bitwą płowiecką 27 września 1331 roku. Wielu historyków określa tę bitwę mianem Radziejowskie Pole i rozciąga działania bitewne na obszar od Radziejowa po Płowce. Wiele wskazuje na to, że okolice Starego Radziejowa były również miejscem walk polskiego rycerstwa z Krzyżakami. Potwierdzać to może również fakt, że kaplica wzniesiona później w miejscu bitwy znajdowała się w pobliżu Starego Radziejowa. Wizytacje kościelne potwierdzają jej istnienie, a wzmianka z 1779 roku mówi o starej, opuszczonej i zrujnowanej kaplicy w Starym Radziejowie. W 1631 roku w Starym Radziejowie mieszkało 3 kmieci i 2 zagrodników. Zebrano wtedy 150 kop żyta, 50 pszenicy, 30 jęczmienia, 50 owsa i 10 grochu. Trzy lata później część wsi stanowiła własność szlachecką. W części należącej do starostwa w 1662 roku znajdowało się 7 domów, a 12 lat później zamieszkiwało ją 46 plebejuszy. W 1779 roku w części królewskiej i szlacheckiej znajdowało się 25 domów, zamieszkałych przez 173 osoby. W wyniku II rozbioru Polski, Stary Radziejów znalazł się we władaniu Prus. Dzierżawca wsi został konduktor pruski Karol Wilhelm Grutzmaher. Nowy właściciel wybudował murowane budynki wraz z domem w miejsce dotychczasowych drewnianych. Po roku 1835 folwark Stary Radziejów (694 morgi) oraz część zwana Wójtostwo (113 mórg) władze rosyjskie podarowały Rzeczywistemu Radcy Stanu Dymitrowi Bołgowskiemu. Pozostała część wsi (252 morgi) należała do Bartlińskiego. W XIX w. dobra rządowe Stare Radziejewo (Stary Radziejów) stały się podstawą do zorganizowania gminy wiejskiej. W 1859 r. w jej skład wchodziły: Czarnocice, Opatowice (Folwark i Kolonia), Pścinińsk Folwark, Radziejewo Kolonia, Stare Radziejewo Folwark, Stare Radziejewo Łaniewstwo, Stare Radziejewo Kolonia, Stare Radziejewo Wójtostwo, Radziejewo Wybraniecstwo. Gmina liczyła łącznie 105 domów. W 1861 r. gmina Stary Radziejów liczyła 1264 mieszkańców, a oprócz miejscowości wyżej wymienionych w jej granicach znalazły się także Witowo Folwark i Kolonia oraz Faliszewo. W tym czasie część miejscowości tworzyły samodzielne gminy lub wchodziły w skład gmin ościennych. Po wprowadzeniu w 1867 r. nowej organizacji gmin wiejskich, gmina Stary Radziejów przestała istnieć a on sam wszedł w skład gminy Bytoń, należącej do powiatu nieszawskiego Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości rada gromadzka Stary Radziejów (Stare Radziejewo, wieś, osada, kolonia, Jezioro, Wójtówka, Szlachetne) znalazła się w gminie Bytoń. W 1934 roku liczyła sobie 502 mieszkańców. Właścicielem folwarku był Józef Zawadzki. W okresie międzywojennym w Starym Radziejowie funkcjonowała szkoła powszechna potem podstawowa. Szkoła funkcjonowała do 1978 r. Kierownik tej szkoły Stefan Woźniak w czasie okupacji niemieckiej został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu gdzie zginął w 1944 r.</p>
Szostka	<p>Szostka leży w województwie kujawsko – pomorskim, w powiecie radziejowskim, na terenie gminy Radziejów. Jest oddalona o około 6 km na północny zachód od Radziejowa. W latach 1975 – 1998 wieś administracyjnie należała do województwa włocławskiego. Miejscowość zajmuje powierzchnię 7,43 km², zamieszkuje ją aktualnie 200 osób. Najstarsze ślady bytności człowieka na terenie Szostki sięgają epoki brązu. Jednak najlepiej zachowały się elementy archeologiczne świadczące o zachowanym grodzisku wczesnośredniowiecznym. Szostka jest starą wsią kujawską. Ludność tej wsi należała do kościoła parafialnego w Bronisławiu, którego początki związane są z zakonem sióstr Norbetanek. W XVI wieku Szostka przeszła pod administrację kościelną do nowo utworzonej parafii w Broniewie. W źródłach historycznych Szostka występuje jako Szosnka, Sosnka czy też Szóstka. Pierwsza wzmianka historyczna o Szostce pojawia się około 1096 roku. Miejscowość została wymieniona w liczbie posiadłości pogranicznych „cum villa Czeszkonis” przy określaniu granic Radziejowa należącego do klasztoru benedyktynów w Mogilnie. Dokument ten znany jest z kopii zwanej</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>falsyfikatem mogileńskim noszącym błędną datę 1103 rok. W II połowie XIII wieku, księżęta kujawscy Leszek, Przemysław i Kazimierz nadali Szostkę sołtysowi ze Skotnik. W 1351 r. wymieniano ją jako wieś położoną w dystrykcie radziejowskim czternastowiecznej kasztelanii radziejowskiej. W 1489 r. we wsi było 19 łąnów zagospodarowanych, z których opłacano pół marki czynszu, 8 łąnów opuszczonych, niezagospodarowanych, 3 łąny należały do sołtysa. We wsi był również 1 łąnowy folwark. Wieś w drugiej połowie XVI w. należała do tzw. klucza wrocławskiego biskupów kujawskich, miała 20 łąnów. Według inwentarza dóbr stołowych biskupów wrocławskich z 1582 roku we wsi było 16,5 łąnów osiadłych, 10,5 pustych oraz 3 łąny sołtysie. Natomiast inwentarz dóbr stołowych biskupów wrocławskich z XVII w. wymienia 17,5 włók osiadłych, 9,5 pustych i 3 sołtysie. Wieś zamieszkiwało 3 zagrodników i 6 komorników. W I połowie XVII w. we wsi znajdowały się dwa działki. Jeden należał do biskupstwa wrocławskiego, a drugi był własnością Kołudzkiego herbu Pomian. Część należąca do biskupstwa była większa i liczyła 9 domów. Natomiast w części szlacheckiej był tylko 1 dom z dwoma kominami. Rejestr pogłównego z 1674 roku podaje, że wieś zamieszkiwało aż 5 szlachciców, być może potomków Kołudzkiego. W Szostce w tym czasie mieszkało 69 osób. W 1779 roku cała wieś licząca 188 osób stała się własnością seminarium wrocławskiego. Dziesięć lat później w 33 domach mieszkało 189 osób: 4 w rodzinach rolników, 15 półrolników, 56 zagrodników, 29 komorników, 27 chałupników, 19 wyrobników, 27 czeladzi, 4 karczmarzy, 4 młynarzy, 2 kowali, 1 owczarz i 1 żebrak. Po utworzeniu Królestwa Polskiego w 1815 r. nieopodal Szostki przechodziła granica między zaborem rosyjskim a pruskim. Szostka znajdowała się wówczas pod zaborem rosyjskim. Wieś była wtedy zamieszkiwana przez 211 osób. W 1827 r. liczyła 35 domostw. Wielu mieszkańców wsi utrzymywało się z przemytu. W 1849 roku z inicjatywy biskupa Walentego B. Tomaszewskiego, grunty folwarku Szostka zostały rozdzielone na kolonie i rozdane okolicznym włościanom za wieczysty czynsz z prawem wykupu. W tym czasie w miejsce licznych chat wieśniaczych, chłopci zaczęli budować dobre domy mieszkalne i zabudowania gospodarskie. W Szostce istniał młyn i wiatrak, z którego roczna dzierżawa wynosiła 42 tys. rubli srebrnych. Po powstaniu styczniowym ziemia przeszła na własność chłopów. W 1916 roku mieszkańcy Szostki na czele z sołtysiem Józefem Patykiem postanowili otworzyć szkołę podstawową. Wcześniej dzieci z Szostki uczęszczały do szkoły w Broniewie. W latach 1940-1945 budynek szkolny przeszedł w ręce okupanta, a naukę w nim pobierały tylko dzieci niemieckie. Po opuszczeniu Szostki przez okupanta, działalność szkoły została wznowiona i była kontynuowana przez ponad 40 lat. Z dniem 1 września 1987 roku szkoła została zlikwidowana. Ochotnicza Straż Pożarna w Szostce rozpoczęła swoją działalność już w 1917 roku. Utworzona została z inicjatywy Stanisława Pawłowskiego, który był nauczycielem w miejscowej szkole. Pierwszym jej prezesem został Włodzimierz Chrząszczewski. W latach 1927-1929 wybudowana została remiza dla potrzeb OSP. Jednostka brała udział w gaszeniu pożarów również w okresie II wojny światowej. Ożywienie pracy OSP nastąpiło w okresie powojennym, kiedy to zakupiono nowy sprzęt gaśniczy oraz umundurowanie. W 1980 r. jednostka otrzymała sztandar. Członkowie OSP poza gaszeniem pożarów uczestniczą również czynnie w życiu środowiska wiejskiego, biorą udział w obchodach świąt państwowych i religijnych. Z okazji 90-lecia działalności jednostka OSP w roku 2007 otrzymała od samorządu gminy Radziejów samochód pożarniczy. Koło Gospodyń Wiejskich zostało założone w 1955 roku. Pierwszą przewodniczącą wybrana została Stanisława Dolata. KGW z przerwami działa do chwili obecnej. Jego przewodniczącą od 2006 r. jest Danuta Skowrońska. Koło organizuje wycieczki, pokazy dań regionalnych, bierze udział w różnego rodzaju uroczystościach i imprezach organizowanych na terenie wsi. W latach 1960-1977 w Szostce działało Kółko Rolnicze. Prezesem przez cały okres funkcjonowania był Piotr Kurtys. Majątek kółka oraz zgromadzony sprzęt rolniczy został przekazany w 1977 r. do bazy Spółdzielni Kótek Rolniczych w Czołowie.</p>
<p>Piołunowo</p>	<p>Dzieje miejscowości Piołunowo sięgają XVI w. i jak podają źródła historyczne wieś nosiła nazwę „Pielunowo”. Piołunowo w 1489 r. stanowiło własność królewską. Z rejestrów poborowych powiatu radziejowskiego z 1557 r. i 1566 r. wynika, że wieś Piołunowo liczyła 3 łąny i zamieszkiwana była przez 3 zagrodników. Użytkownikiem wsi był Mikołaj Roskowski – wojski kruszwicki. Król Zygmunt III Waza w 1616 r. przekazał Piołunowo Mielżyńskiemu. W 1631 r. wieś, która była nadal królewsczą dzierżawą Stanisław Legocki herbu Jasieńczyk. Miejscowość liczyła wtedy 12 domów. Piołunowo bardzo dotkliwie odczuło okres potopu szwedzkiego. W 1662 r. we wsi znajdowały się tylko 4 domy. W 1779 r. miejscowość należała do Wincentego Modlińskiego, podkomorzego brzesko kujawskiego, dziedzica Krzywosądzki. Modliński na własny koszt zbudował groblę od Krzywosądzki do wsi Sędzin i w związku z tym król Stanisław August za poniesione koszty ofiarował Modlińskiemu Piołunowo. W tym czasie miejscowość liczyła 7 domów i ok. 46 mieszkańców. Z upływem lat liczba mieszkańców powiększyła się do 57, z których 4 zamieszkiwało w rodzinach półrolników, 30 komorników, 5 owczarzy, 17 służących i 1 skotarz. W 1827 r. liczyła 9 domów i 88 mieszkańców. W 1881 r. właścicielem folwarku Piołunowo był Lniski. Folwark ten</p>

Miejscowość	Zarys historyczny
	<p>uznawany był za rozległy i liczył 595 mórg. Jego zabudowania składały się z 10 budynków murowanych i z 1 budynku drewnianego. Przed wybuchem I wojny światowej w Piołunowie istniał młyn wietrzny. Usytuowany był na polu, które obecnie jest własnością Lesława Zaparuchy. W okresie międzywojennym właścicielami dóbr ziemskich Piołunowa była rodzina Daszkowskich. W 1924 r. córka Daszkowskich wyszła za mąż za Jana Waldicka, który poślubiając młodą dziedziczkę stał się właścicielem dóbr ziemskich Piołunowa. Po wybuchu II wojny światowej w 1939 r. właściciele majątku zostali wysiedleni. Po zakończeniu wojny nie powrócili do kraju. Na mocy Dekretu o Reformie Rolnej z 1944 r. w Piołunowie zawiązał się Komitet Parcelacyjny, który miał na celu podział ziemi należącej do Jana Waldicka na działki rolne. Rolnicy uprawiali otrzymaną ziemię, budowali najczęściej gliniane budynki inwentarsko-mieszkalne kryte słomą. W wielu miejscowościach na kujawskich polach i wzgórzach m.in. w Piołunowie znajdowano pozostałości po cmentarzyskach pogańskich. Ślady te pochodzą najprawdopodobniej z okresu epoki brązu z III i II tysiąclecia p.n.e. Każda mogiła przedstawia kształt wielkiego trójkąta ostrokątnego złożonego z wielkich kamieni. Pod tymi kamieniami zwykle znajdowano popielnice wypełnione popiołem, skałkami, krzemieniami. W jednej z takich popielnic na piołunowskim polu należącym do Kazimierza Joachimiana znaleziono 3 noże ofiarne o dwóch ostrzach z obu stron. Ponadto Kazimierz Joachimian znalazł w trakcie prac polowych narzędzie przypominające widły, pochodzące z okresu bitwy pod Płowcami. Obecnie znajdują się one w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. W 1980 r. została wyorana bardzo ostra siekierka z krzemienia bez drzewca. Starsi mieszkańcy Piołunowa słyszeli z opowiadań swoich ojców, że kamienie z tego cmentarzyska były użyte do budowy parkanu przy kościele w Byczynie. Obok wsi usytuowany był tzw. „cmentarz choleryczny”, miejsce pochówku osób zmarłych na cholerę. Obecnie znajduje się w tym miejscu pole uprawne, którego właścicielem jest Krzysztof Nawrocki. W latach 50-tych poprzedniego stulecia na jednej z dróg Piołunowa stał krzyż, który został przeniesiony ze wzgórza, na którym był cmentarz aby nie przeszkadzał w uprawie pola. W 1956 r. w Piołunowie powstało Kółko Rolnicze. Współorganizatorem i pierwszym prezesem był Mieczysław Rogacki. Kółko organizowało szkolenia dla rolników, kupowało narzędzia rolnicze tj.: żniwiarkę konną, dwa aparaty do ochrony roślin oraz dwa wały. Zarząd Kółka Rolniczego sprowadzał materiał siewny, sadzeniaki, nawozy azotowe typu saletrzak i azotniak, a także drzewa owocowe. Członkowie organizowali wycieczki do Warszawy i innych miast w Polsce. W 1964 r. Prezesem Kółka Rolniczego został Ryszard Żywica. Członkami: Jan Kardasz, Władysław Majos. Od 1968 r. prezesem jest Jerzy Rogacki. W okresie prezesury Jerzego Rogackiego Kółko było prężnie działającą organizacją. Zakupiono narzędzia do uprawy ziemi: siewnik do zboża i buraków, sadzarkę, kopaczkę, agregaty do uprawiania ziemi, które sprawne są i użytkowane do dziś. Z inicjatywy agronoma Szarłasa w 1968 r. w Piołunowie powstało Koło Gospodyń Wiejskich. Przewodniczącą Koła została Janina Rogacka. Panie organizowały kursy pieczenia, wycieczki. Z pieniędzy składkowych zakupiły zastawę stołową. W 1992 r. KGW zawiesiło swoją działalność. W 1970 r. powstał Związek Młodzieży Wiejskiej. Przewodniczącym został Longin Rogacki. Organizacja w latach 70-tych wstąpiła się popularną akcją „Każdy kłos na wagę złota”, polegająca na nieodpłatnej pomocy starszym rolnikom przy zbiorze zboża. Rada Wojewódzka w Bydgoszczy, Rada Powiatu w Radziejowie i Kółko Rolnicze przyczyniły się do budowy świetlicy w Piołunowie. Z Funduszu Rozwoju Rolnictwa pozyskano 200 tys. zł. Obiekt oddano do użytku w 1972 r. i nosił nazwę „Dom Zabaw i Rozrywki”. Opiekunem i gospodarzem świetlicy był Longin Rogacki. W tym czasie Przewodniczącym Rady Gromadzkiej w Płowcach był Mieczysław Małkowski, który pomógł prezesowi Rogackiemu przy budowie świetlicy. Związek Młodzieży Wiejskiej i Koło Gospodyń Wiejskich organizowały imprezy kulturalne. W 1973 r. Longin Rogacki był delegatem na V Krajowy Zjazd Związku Młodzieży Wiejskiej w Warszawie. Został odznaczony brązową i srebrną odznaką. Natomiast Jerzy Rogacki był delegatem na krajowy Zjazd Kółek i Organizacji Rolniczych w Warszawie. W 1984 r. i 2004 r. brał czynny udział w organizacji dożynek centralnych, które odbyły się w Radziejowie. W 2005 r. powstało Piołunowskie Towarzystwo Sportowe „Piołunowianka”. Prezesem został jego założyciel Longin Rogacki.</p>

Źródło: Plany odnowy miejscowości Gminy Radziejów; <http://www.ugradziejow.pl/>

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Obok wartości przyrodniczych, obszar Gminy Radziejów posiada liczne walory kulturowe i historyczne. Znajduje się tu wiele zabytków - począwszy od dworów, parków dworskich, kościołów, zabytkowych cmentarzy i kapliczek, po stanowiska archeologiczne.

Krajobraz Gminy Radziejów jest krajobrazem mocno zantropogenizowanym, co wpływa na jej wysoką atrakcyjność. Podstawowym walorem Gminy jest urozmaicona rzeźba terenu, oraz malowniczy krajobraz. Wśród istotnych elementów antropogenicznych krajobrazu, obok rozległych pól i łąk, należy wziąć pod uwagę osiedla ludzkie. Są to zazwyczaj średnie lub małe wsie, w kilku przypadkach będące w znacznej części osiedlami po byłych PGR. Wśród występujących tu osiedli nie stwierdzono występowania niezachwianych, historycznych układów urbanistycznych. Największą i najokazalszą miejscowością jest Radziejów.

Położenie Gminy leżącej na żyznych ziemiach powoduje, że występuje tu wiele obiektów o dużym znaczeniu historycznym. Są to zarówno stanowiska archeologiczne, jak i zabytki architektoniczne. Najcenniejszymi elementami krajobrazu kulturowego są jednak zespoły dworsko-parkowe (większość tych obiektów jest wpisanych do rejestru zabytków).

Jednym z charakterystycznych elementów krajobrazu obecnej Gminy Radziejów są zwarte nasadzenia przydrożne, w formie alei z drzew liściastych (dęby, kasztanowce, klony, lipy). Na terenie Gminy Radziejów zachowały się następujące rodzaje zabudowy, które odgrywają kluczowe znaczenie w kształtowaniu krajobrazu kulturowego Gminy:

- **zabudowa chłopska** (pełno i średniorolna) odnotowana w kilku wsiach. Zagrody 3 i 4-budynkowe, o układach zamkniętych (czworobocznych) lub w podkowę, z chałupami lokowanymi kalenicowo na froncie parceli i wielofunkcyjnymi budynkami gospodarczymi po bokach podwórza. W niektórych wsiach zachowały się budynki wybudowane w okresie 2 pół. XIX - I ćw. XX w., murowane (głównie ceglane) i kamienne. Zagrodom chłopskim towarzyszą elementy małej architektury, w postaci fragmentów ceglanych i kamiennych ogrodzeń;
- **architektura rezydencjonalna** jest obecnie reprezentowana przez 5 dworów zlokalizowanych w miejscowościach Biskupice, Czołówek, Opatowice, Płowce, Przemystka oraz Skibin. Zachowane rezydencje są zróżnicowane pod względem chronologicznym, architektonicznym, a także w sposobie wykorzystania i stanu zachowania. Najstarsza z nich znajduje się w Płowcach i pochodzi z 1759 r., obecnie stanowi ona Dom Nauczyciela. Z XIX w. pochodzą dwory w Biskupicach oraz Opatowicach. Obecnie w dworze w Biskupicach znajduje się Rodzinny Dom Dziecka. Dwory zlokalizowane w Skibinie, Przemystce oraz CzołóWKu pochodzą z XX w. Dwór w Skibinie zaadaptowano na Publiczne Gimnazjum.
- **zespoły dworsko-parkowe** stanowią istotne elementy krajobrazu kulturowego, a także przykłady wartościowego (głównie XIX-wiecznego) budownictwa wielkoobszarowego. Część tych zespołów zachowało pierwotne kompozycje. W niektórych zespołach wyburzono część obiektów, zachowując pojedyncze budynki, w innych powstały nowe

nawarstwienia kubaturowe. Dominują budynki murowane (ceglane lub ceglano-kamienne), nietynkowane, nakryte dachami 2-spadowymi, sporadycznie z dekoracją architektoniczną. Obecny stan zachowania zespołów folwarcznych wynika z historycznych i współczesnych przekształceń własnościowych oraz modernizacji i adaptacji obiektów do nowych funkcji. Na tym tle wyróżnia się zespół dworsko-parkowy w Skibinie, który zaadaptowano na Publiczne Gimnazjum, przy ogólnym poszanowaniu historycznej substancji budowlanej; zespół ten może być wzorem do innych rewaloryzacji historycznych założeń folwarcznych;

- **architektura sakralna** to najcenniejsze i najstarsze elementy historycznej zabudowy na terenie Gminy. W miejscowości Broniewo znajduje się kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Wojciecha, który został wpisany do rejestru zabytków, jest to murowany kościół w stylu późnoklasycystycznym na fundamencie kamiennym, dach kryty jest blachą, nad zachodnim szczytem nadbudowana jest czworoboczna wieżyczka z baniastym hełmem, dzwonnica jest również murowana.
- **architekturę przemysłową** reprezentuje tylko XIX-wieczny spichlerz, obecnie magazyn znajdujący się w Płowcach.

Źródło: Plany Odnowy Miejscowości Gminy Radziejów; informacje z Urzędu Gminy Radziejów

5.2.3. Zabytki nieruchome

Na terenie Gminy występują zabytki będące w rejestrze zabytków Instytutu Dziedzictwa Narodowego. Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna (art. 8, 9 pkt. 1, 2 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Wykaz zabytków nieruchomych został przedstawiony w rozdziale 5.3.1. niniejszego Programu. Są to zarówno obiekty kubaturowe (np. kościół) jak i parki dworskie czy cmentarz. Na terenie Gminy Radziejów znajdują się 34 zabytki nieruchome.

Poza obiektami wpisanymi do wojewódzkiego rejestru zabytków oraz zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji na terenie Gminy znajduje się pomnik upamiętniający bitwę pod Płowcami w roku 1331, który jest bardzo wartościowym obiektem dla Gminy Radziejów.

5.2.4. Zabytki ruchome

Na terenie Gminy Radziejów nie występują zabytki ruchome.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Wykaz stanowisk archeologicznych

Ogółem na terenie Gminy zewidencjonowano 388 stanowisk archeologicznych objętych strefą ochrony konserwatorskiej „W.II”.

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie Gminy Radziejów został przedstawiony w formie Załącznika nr 1 do niniejszego opracowania.

Strefy ochrony konserwatorskiej są następujące:

Strefa „W.I.” - pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej, wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną i inną. Strefa "W.I." obejmuje stanowiska wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji służby ochrony zabytków.

Obowiązujące rygory w strefie „W.I.:

- 1) zakaz wszelkiej działalności inżynierskiej, budowlanej i innej związanej z pracami ziemnymi (np. kopanie studni, melioracji, karczunku i nasadzania drzew itd.);
- 2) zachowanie istniejącego układu topograficznego wraz z obiektem wpisanym do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji;
- 3) w przypadku podjęcia jakiejkolwiek działalności na terenie objętym granicami strefy, a wynikającej ze sposobu użytkowania terenu obowiązuje występowanie o szczegółowe wytyczne do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Strefa „W.II” - częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami.

Obowiązujące rygory w strefie „W.II.:

- 1) zachowanie stanowiska ujętego w ewidencji służby ochrony zabytków;
- 2) uzgadnianie i opiniowanie wszelkich poczynań inżynierskich, budowlanych i innych przez służbę ochrony zabytków. Obowiązuje każdorazowo występowanie o szczegółowe wytyczne konserwatorskie i opinie przed podjęciem decyzji o jakiejkolwiek działalności;
- 3) w przypadku podjęcia decyzji o realizacji inwestycji na terenie objętym granicami strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych obowiązuje przeprowadzenie badań ratunkowych na koszt Inwestora, wyprzedzających proces przygotowania inwestycji. Właściciele, użytkownicy terenu i inwestorzy zobowiązani są do zawiadomienia służby ochrony zabytków o podjęciu działań inwestycyjnych lub remontowych i innych związanych z pracami ziemnymi z wyprzedzeniem minimum 3-miesięcznym w celu umożliwienia wykonania archeologicznych badań ratunkowych

oraz zsynchronizowania robót inwestycyjnych z nadzorem archeologiczno-konserwatorskim. Badania archeologiczne mają charakter sezonowy, w okresie od maja do końca września;

- 4) rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji uzależnia się od uzyskania stosownego zezwolenia od służby ochrony zabytków.

Strefa „W.III” - ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych. Strefa "W.III" obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej. Obowiązujące rygory w strefie „W.III.:

1. Uzgadnianie i opiniowanie wszelkich poczynań inżynierskich, budowlanych i innych podejmowanych w obrębie granic strefy ochrony stanowiska archeologicznego przez służbę konserwatorską;
2. W przypadku podjęcia realizacji inwestycji obowiązuje przeprowadzenie interwencyjnych badań archeologicznych na koszt Inwestora. Właściciele, użytkownicy terenu i inwestorzy zobowiązani są do zawiadomienia służby ochrony zabytków o podjęciu działań inwestycyjnych, remontowych lub innych związanych z robotami ziemnymi z wyprzedzeniem minimum 2-tygodniowym;
3. Rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji uzależnia się od uzyskania stosownego zezwolenia od służb ochrony zabytków. Badania archeologiczne mają charakter sezonowy, w okresie od maja do października.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Gminy Radziejów nie występują zabytki w zbiorach muzealnych i innych.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., *dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.*

Ten rodzaj dziedzictwa przekazywany jest z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wyżej wymienionej Konwencji obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,

- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

W związku z powyższym UNESCO prowadzi listę (Lista Dziedzictwa Niematerialnego) zwyczajów z całego świata, która ma przyczyniać się do rozpowszechniania wiedzy na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego i zwiększać świadomość jego wagi. Na terenie Gminy Radziejów nie zachowały się do dnia dzisiejszego żadne elementy dziedzictwa niematerialnego wpisanego do Listy Dziedzictwa Niematerialnego.

Źródło: <http://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/dziedzictwo-niematerialne/>

Zerwanie tradycji lokalnej związane jest z pełną wymianą ludności po 1945 roku. W tym czasie nastąpiła zmiana lub powrót do słowiańskich korzeni nazewnictwa topograficznego i osadniczego, sytuacja ta nie sprzyja kontynuacji wielowiekowych tradycji historycznych.

Wraz z pamięcią dawnych mieszkańców odeszły przekazy związane z tradycją historyczną. Świadomość dawnych traktów handlowych, barwnego życia właścicieli majątków odeszła wraz z niemieckojęzycznymi mieszkańcami.

W obecnym okresie giną liczne tradycyjne zajęcia związane z rolnictwem i lokalnym przetwórstwem, niepotrzebne budynki gospodarcze popadają w ruinę. Ze względu na wartość, jaką niekiedy przedstawiają, wskazane jest utrzymywanie nazw budynków i miejsc po nich w dokumentach administracyjnych.

Na terenie Gminy Radziejów przejawem dziedzictwa niematerialnego są **śpiewy wiernych** z danej miejscowości w okresie miesiąca maja przy przydrożnych figurach Matki Boskiej. Od 2002 r. pod koniec sierpnia w Płowcach organizowana jest inscenizacja bitwy pod Płowcami z 1331 r. Wyprawiane są odpusty parafialne oraz organizowane są dożynki parafialne. Od wielu lat strażacy z Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu Gminy wystawiają swoich członków do wart przy Grobie Pańskim w okresie wielkanocnym, a także uczestniczą w obchodach świąt państwowych i kościelnych. Pod koniec karnawału kultywowana jest tradycja „chodzenia z kozą”. Członkinie Kół Gospodyń Wiejskich kultywują regionalne zwyczaje, promują tradycyjną kuchnię kujawską, troszczą się o zachowanie dawnych zwyczajów ludowych.

Źródło: Plany Odnowy Miejscowości Gminy Radziejów; informacje z Urzędu Gminy Radziejów

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

5.3.1. Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Wykaz zabytków nieruchomych z terenu Gminy Radziejów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków:

Biskupice:

- zespół dworsko-parkowy:
  - dwór, ob. Rodzinny Dom Dziecka,
  - park dworski,
  - budynek gospodarczy – obora,

Broniewek - Płowki:

- zespół dworsko-parkowy:
  - oficyna,
  - fragment bramy wjazdowej z figurą św. Floriana,
  - park dworski,

Broniewo:

- zespół kościoła parafialnego:
  - kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Wojciecha,
  - dzwonnica,
  - ogrodzenie,
  - plebania,
- cmentarz parafialny rzymskokatolicki,
- kapliczka przydrożna,
- park dworski,
- budynki z zespołu dawnego folwarku dworu,

Czołówek:

- zespół dworsko-parkowy:
  - dwór,
  - park dworski,
  - spichlerz,
- kapliczka przydrożna,

Kłonówek:

- kapliczka przydrożna,

Opatowice:

- stanowiska archeologiczne,
- zespół dworsko-parkowy:
  - dwór,
  - park dworski,
  - aleja lipowa dojazdowa do dworu,

Płowce:

- zespół dworsko-parkowy:
  - dwór, ob. dom nauczyciela,
  - park dworski,
  - spichlerz, ob. magazyn,
- stacja kolejki wąskotorowej,
- cmentarz poległych w bitwie w 1331 r.,

Przemystka:

- zespół dworsko-parkowy:
  - dwór,
  - pozostałości parku,
  - oficyna,
  - budynek d. folwarku dworu – obora,

Skibin:

- zespół dworsko-parkowy:
  - dwór,
  - park dworski.

5.3.2. Zabytki w wojewódzkim rejestrze zabytków

Obiekty, zespoły oraz założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków są objęte rygorami prawnymi, które wynikają z obowiązujących przepisów Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014 poz. 1446).

Rygory prawne obowiązują niezależnie od położenia obiektu, zespołu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza jej strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji i przeznaczenia zabytku wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku

wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2017 poz. 1265) precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych.

Rozporządzenie określa:

- dane i informacje, które zawierają wnioski o wydanie pozwoleń,
- dokumentację dołączaną tych wniosków, niezbędną do ich rozpatrzenia,
- dane i informacje, które zawierają pozwolenia, oraz warunki, które mogą zostać w nich zastrzeżone, a także elementy, które zawiera dokumentacja prac konserwatorskich i prac restauratorskich prowadzonych przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- dokumentację badań archeologicznych,
- tryb wydawania pozwoleń na:
  - prowadzenie prac konserwatorskich,
  - przemieszczenie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
  - trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje,
  - dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
  - zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku,
  - umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych,
  - podejmowanie innych działań,
  - poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Do rejestru zabytków nie wpisuje się zabytków wpisanych do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Kwestie związane z ochroną zbiorów muzealnych reguluje ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 2017 poz. 972).

Wykaz obiektów na terenie Gminy Radziejów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków przedstawia Tabela 2.

Tabela 2. Obiekty z terenu Gminy Radziejów wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków

Miejscowość	Obiekt	Data	Nr decyzji
Biskupice	Zespół dworsko-parkowy	1984-09-15	A/1228
	dwór ob. Rodzinny Dom Dziecka		
	park dworski		
Broniewo	zespół kościoła parafialnego	1988-06-20	A/421
	kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Wojciecha		
	dzwonnica		
	ogrodzenie		
Broniewo	park dworski	1984-09-15	A/1227
Czołówek	zespół dworsko-parkowy	1984-09-17	A/1161
	dwór		
	park dworski		
Opatowice	stanowiska archeologiczne	1986-12-08	C/167
Płowce	zespół dworsko-parkowy	1957-11-29	50/391/A
	dwór, ob. dom nauczyciela		
	park dworski	1984-09-15	A/1301
Skibin	zespół dworsko-parkowy	1984-09-15	A/1229
	dwór		
	park dworski		

Źródło: Dane z Urzędu Gminy Radziejów

5.3.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2014 poz. 1446) oraz rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, ewidencja jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu Gminy.

Karta adresowa zabytku zawiera w szczególności wskazanie rodzaju zabytku, jego nazwę i miejsce położenia z podaniem miejscowości, nazwy ulicy i numeru posesji oraz nazwy gminy, powiatu i województwa.

Głównym celem prowadzenia ewidencji zabytków jest zebranie i opracowanie najistotniejszych informacji o obiektach zabytkowych niezbędnych do prowadzenia planowej polityki konserwatorskiej w zakresie:

- wpisów do rejestru zabytków;

- współpracy konserwatora przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- prac remontowo – budowlanych;
- dofinansowania prac konserwatorskich;
- przygotowywaniu szczegółowej dokumentacji obiektów dziedzictwa kulturowego.

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Radziejów znalazły się wszystkie obiekty zestawione w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz znajdujące się w wojewódzkim rejestrze zabytków.

Wzór karty adresowej

GEZ	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa		2. Czas powstania	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym			4. Adres
			5. Przynależność administracyjna województwo powiat Gmina
			6. Formy ochrony
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)

5.4. Obiekty proponowane do wpisania do rejestru zabytków

Zgodnie z informacjami otrzymanymi z Urzędu Gminy Radziejów, na terenie Gminy nie znajdują się obiekty proponowane do wpisania do rejestru zabytków.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy Radziejów

Wszystkie zabytki zachowane na terenie Gminy Radziejów, szczególnie obiekty sakralne i kultu religijnego są świadectwem dawnej historii tego regionu i wszystkie są bardzo ważne, wzajemnie się uzupełniając. Jednak obiektami o największym znaczeniu zlokalizowanymi na terenie Gminy Radziejów są Kościół w Broniewie – miejsce kultu mieszkańców parafii Broniewo oraz cmentarz poległych w bitwie pod Płowcami w roku 1331.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Radziejów. Analiza szans i zagrożeń

Na terenie Gminy Radziejów występują liczne obiekty objęte ochroną konserwatorską (wpisane do rejestru zabytków).

Zachowane obiekty są zróżnicowane pod względem architektonicznym, a także pod względem sposobu użytkowania i stanu zachowania. Przykładami są m.in. kościół w Broniewie, którego stan techniczny jest dobry. Obecnie użytkowany jest przez lokalnych mieszkańców do celów wyznaniowych. Natomiast w Płowcach znajduje się stacja kolejki wąskotorowej, której odbudowa nie jest możliwa ze względu na jej stan techniczny i stanowi dla Gminy jedynie walor zabytkowy.

W niektórych miejscowościach do dziś zachowały się również historyczne układy przestrzenne wymagające zachowania i należytego utrzymania. W kilku wsiach dominującymi elementami krajobrazu nadal są zespoły dworsko-parkowe. Niestety, występują tylko w zbliżonej wersji do oryginału, a nie jednokrotnie w znikomym zarysie. Cennymi elementami krajobrazu kulturowego Gminy Radziejów są parki dworskie. Dominują tu parki krajobrazowe głównie z drzewostanem liściastym. Niestety, część z tych parków jest zaniedbana, natomiast te które są w lepszym stanie mogą być wykorzystywane do pełnienia funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych.

Źródło: Informacje z Urzędy Gminy Radziejów

Analiza stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony na terenie Gminy Radziejów doprowadziła do rozpoznania następujących czynników determinujących jej dalszy rozwój:

Tabela 3. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Radziejów

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • zachowany obiekt architektury sakralnej i kultu religijnego (kościół w Broniewie wpisany do rejestru zabytków), • sporządzone plany odnowy dla miejscowości z terenu Gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania 	<ul style="list-style-type: none"> • trudności w zachowaniu i ochronie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, • zaniedbana część parków dworskich, • niska atrakcyjność miejsc i obiektów o wartościach kulturowych.

przestrzennego gminy Radziejów oraz Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Radziejów na lata 2016-2023, <ul style="list-style-type: none"> występowanie stanowisk archeologicznych, liczne przejawy dziedzictwa niematerialnego. 	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> wzrost świadomości mieszkańców dotyczącej znaczenia krajobrazu kulturowego i obiektów zabytkowych jako produktu turystycznego, wzrost roli mediów w popularyzowaniu tematów historycznych oraz tematów dotyczących zabytków i ich ochrony, możliwość rewaloryzacji znaczącej części obiektów zabytkowych z wykorzystaniem dotacji unijnych, czy krajowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ryzyko wystąpienia klęsk żywiołowych i zdarzeń losowych mogących uszkodzić lub zniszczyć obiekty zabytkowe, postępująca dekapitalizacja (zmniejsza wartość) zasobu zabytkowego, niszczenie części zbiorów archeologicznych oraz brak możliwości ich pełnego eksponowania. brak skutecznej egzekucji prawa w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami, niska świadomość mieszkańców wagi dziedzictwa kulturowego dla rozwoju społeczno – gospodarczego.

Źródło: Opracowanie własne

7. Założenia programowe

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami

W toku analizy, określono następujące priorytety realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów. Są to:

✓ **PRIORYTET I**

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy Radziejów.

✓ **PRIORYTET II**

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

✓ **PRIORYTET III**

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

W ramach wymienionych priorytetów wytyczono kierunki działań i na tej podstawie wytyczono poszczególne zadania do realizacji.

Tabela 4. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Radziejów

PRIORYTET I. REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO GMINY RADZIEJÓW	
Kierunki działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich	<ul style="list-style-type: none"> Prowadzenie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych

zachowania	<p>stanowiących własność Gminy (w ramach opracowanego planu remontów).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością Gminy. • Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (będących własnością Gminy) do nowych funkcji. • Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (w tym gminnych parków, cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy). • Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zamieszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.).
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy, dawnych parkach dworskich itp. • Iluminacja najcenniejszych zabytków Gminy. • Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych.
Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną. • Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów i innych instytucji kultury. • Wspieranie utrzymania na rynku [rac zanikających rzemiosł i zawodów (np. poprzez realizację Hallandzkiego Modelu Konserwacji Zabytków, w myśl zasady „ratować zabytki , ratować pracę, ratować rzemiosło”). • Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach.
PRIORYTET II. OCHRONA I ŚWIADOME KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	
Kierunki działań	Zadania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach miejscowych. • Walka z samowolami budowlanymi. • Wdrażanie zapisów programu rewitalizacji w realizacji zagospodarowania przestrzennego Gminy (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego).

PRIORYTET III. BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI	
Kierunki działań	Zadania
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym Gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnienie informacji o zabytkach Gminy na stronie internetowej Gminy. • Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego. • Opracowanie mapy zabytków Gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	<ul style="list-style-type: none"> • Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy. • Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych. • Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udziału w nich. • Wspieranie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć.
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	<ul style="list-style-type: none"> • Weryfikacja obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków pod kątem zgodności ze stanem faktycznym. • Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego. • Tworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.

Gmina Radziejów w ramach zadań, które postawiła przez sobą do realizacji zaplanowała na lata 2017 - 2018 działania dotyczące dwóch zabytków zlokalizowanych na jej terenie, są to Kościół Parafialny pw. Św. Wojciecha w Broniewie oraz ogrodzenie Kościoła Parafialnego pw. Św. Wojciecha w Broniewie. Prace obejmować będą wymianę skrzydeł okiennych i oszklenia w nawie głównej oraz prezbiterium, a także renowację ogrodzenia przy kościelnego. Na ww. działania Gmina pozyska dotację w kwocie 50 000,00 zł.

Ponadto, pomoc w podobnej formie w latach 2017-2018 udzielona będzie Klasztorowi Braci Mniejszych Konwentualnych (o.o. Franciszkanie) w Radziejowie wpisanemu do rejestru zabytków pod nr A/465. W ramach działań naprawione zostanie poszycie dachowe wieży

kościelnej. Dofinansowanie wyniesie 30 000,00 zł. Podobnie pomoc udzielona będzie także Kościołowi parafialnemu pw. Wniebowzięcia NMP w Radziejowie wpisanemu do rejestru zabytków pod nr A/464. Dofinansowanie wyniesie 40 000,00 zł. Środki będą przeznaczone na prace konserwatorskie związane z remontem i konserwacją ściany zachodniej kościoła parafialnego.

Powyższe dwa zabytki leżą na terenie Gminy Miasta Radziejów lecz nie przeszkadza to w promowaniu tych zabytków przez Gminę Radziejów, co jest odzwierciedleniem faktycznych działań Gminy Radziejów w tym zakresie. Gmina otwarta jest na pomoc nie zależnie od miejsca położenia zabytku, niezależnie od tego czy jest on zlokalizowany na jej terenie, czy nie. Wspólnym celem powinno być ratowanie dóbr narodowych i lokalnych. Gmina Radziejów jest tego najlepszym przykładem.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów* będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- a) **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością Gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- b) **instrumentów finansowych** obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy lub znajdujących się w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- c) **instrumentów koordynacji** obejmujących między innymi realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- d) **instrumentów społecznych** obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

- e) **instrumentów kontrolnych** obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy, w celu przyjęcia go uchwałą (zgodnie z pkt 3 art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Program opracowany został na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt Gminy Radziejów będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań *Programu* i przedstawiał je Radzie Gminy.

Głównym odbiorcą niniejszego programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. *Program* powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

W poniższej tabeli przedstawiono przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji *Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów*.

✓ **PRIORYTET I**

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy Radziejów.

✓ **PRIORYTET II**

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

✓ **PRIORYTET III**

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

Tabela 5. Kryteria prowadzenia oceny realizacji *Programu*

Nazwa priorytetu	Wskaźniki
<p><u>PRIORYTET I</u> Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy Radziejów</p>	<ul style="list-style-type: none"> Poziom (w %) wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami, Wartość finansowa realizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów, Wartość finansowa wykonanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom.
<p><u>PRIORYTET II</u> Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> Poziom (w %) objęcie terenu Gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, Liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych.
<p><u>PRIORYTET III</u> Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości</p>	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zrealizowanych konkursów wystaw, działań edukacyjnych na terenie Gminy, Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników), Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Art. 71 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mówi: 1. „*W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku*”. 2. „*Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki*”.

Zgodnie z Art. 73 Ustawy właściciele lub posiadacze obiektów wpisanych do rejestru albo posiadające zabytek w trwałym zarządzie mogą starać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Zgodnie z art. 74 ustawy dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich

lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister;
- wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Zgodnie z art. 81 w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. W dniu 28 czerwca 2016 r. Rada Gminy Radziejów podjęła uchwałę Nr X/85/2016 w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz sposobu jej rozliczania i kontroli.

Uchwała określa zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdującym się na terenie Gminy Radziejów, sposób rozliczania i kontroli wykorzystania przyznanej dotacji.

Poniżej przedstawiono możliwe źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku. Zasadne jest sprawdzenie możliwości ubiegania się o wsparcie w instytucjach każdorazowo przed złożeniem wniosku.

Istnieje możliwość pozyskania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami z:

- budżetu Gminy Radziejów - mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli zabytek znajduje się na stałe na obszarze Gminy Radziejów. Wnioski o udzielenie dotacji kieruje się do Wójta Gminy Radziejów w terminie przez niego wyznaczonym i ogłoszonym w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy (*uchwała Nr X/85/2016 w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz sposobu jej rozliczania i kontroli*).
- Rady Powiatu (budżet powiatu);
- Sejmiku Województwa (budżet województwa);
- Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda);

- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) oraz innych ministrów;
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Środków Unii Europejskiej i innych środki pomocowych (m.in. PROW na lata 2014-2020, RPO na lata 2014-2020)
- Funduszu Kościelnego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

11. Realizacja i finansowanie przez Gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W latach 2018 – 2021 głównym celem działań Gminy Radziejów będzie podniesienie wartości zachowanego dziedzictwa kulturowego w świadomości lokalnej społeczności, a także zbieranie informacji i przygotowanie narzędzi pozwalających na zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna zatem przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest Gmina Radziejów;
- kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze Gminy.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radziejów wdrażany będzie przez Wójta Gminy Radziejów. Wójt może wyznaczyć Koordynatora projektu.

Wdrażanie odbywać się będzie przy współpracy poszczególnych stanowisk Urzędu Gminy, jednostek budżetowych Gminy, Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, właścicieli

obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, instytucji, dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową, osób fizycznych i prawnych.

Wójt/Koordinator zapewni:

- przepływ informacji pomiędzy jednostkami odpowiedzialnymi za realizację zadań,
- określi zasady prowadzenia monitoringu wdrażania poszczególnych zadań,
- wykona ocenę stopnia realizacji priorytetów *Programu* i określi szczegółowe kryteria oceny realizacji po czterech latach wdrażania programu oraz w przedziałach częściowych (np. corocznych lub w okresie dwuletnim).

Zadania *Programu Opieki nad Zabytkami* mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe Gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie *ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*) Gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia, parafie).

12. Spis tabel

Tabela 1. Zarys historyczny niektórych miejscowości Gminy Radziejów	24
Tabela 2. Obiekty z terenu Gminy Radziejów wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków	46
Tabela 3. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Radziejów	48
Tabela 4. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Radziejów	49
Tabela 5. Kryteria prowadzenia oceny realizacji <i>Programu</i>	54

13. Spis rysunków

Rysunek 1. Priorytety i cele strategiczne województwa kujawsko – pomorskiego	16
Rysunek 2. Wizja rozwoju Powiatu Radziejowskiego	19

14. Spis załączników

Załącznik 1. Wykaz stanowisk archeologicznych w strefie „W.II”	59
--	----

Załącznik 1. Wykaz stanowisk archeologicznych w strefie „W.II”

Strefa „W.II” - częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami Strefa "W.II" obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby ochrony zabytków.

Wykaz stanowisk archeologicznych w ramach strefy "W.II":

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
1	Broniewo	Radziejów	3	47-42	19	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
2	Szostka	Radziejów	1	47-42	29	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
3	Szostka	Radziejów	2	47-42	30	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
4	Szostka	Radziejów	3	47-42	31	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa			
5	Broniewo	Radziejów	1	47-42	32	osada	k. łużycka		archiwalne nie potwierdzone w terenie
						osada	k. przeworska		
						osada		III okres wczesne średniowiecze	
6	Broniewo	Radziejów	2	47-42	33	osada	k. pucharów lejkowatych		archiwalne nie potwierdzone w terenie
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
						osada	k. łużycka	halsztat	
						osada	k. wchodniopomorska		
						osada	k. przeworska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						osada		III okres wczesne średniowiecze	
7	Broniewo Kolonia	Radziejów	1	47-42	34	osada	k. ceramiki wstęgowej klutej		archiwalne nie potwierdzone w terenie
						osada	k. pucharów lejkowatych		
						osada	k. przeworska		
8	Płowki	Radziejów	2	47-42	35	osada	k. pucharów lejkowatych		archiwalne nie potwierdzone w terenie
						cmentarzysko			
9	Płowki	Radziejów	6	47-42	36	luźne	k. ceramiki wstęgowej rytej		archiwalne nie potwierdzone w terenie
10	Płowki	Radziejów	7	47-42	37		k. pucharów lejkowatych		archiwalne brak lokalizacji
11	Płowki	Radziejów	8	47-42	38	cmentarzysko			archiwalne brak lokalizacji
12	Bronisław	Dobre/Radziejów	15	47-43	15	osada	k. pucharów lejkowatych		
						ślad osadnictwa	k. łużycka		
13	Bronisław	Dobre/Radziejów	16	47-43	16	ślad osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
14	Bronisław	Dobre/Radziejów	17	47-43	17	ślad osadnictwa	k. staropolska		
15	Broniewo	Radziejów	1	47-43	92	osada	k. łużycka		
						ślad osadnictwa	k. staropolska		
16	Bieganowo	Radziejów	1	47-43	93	ślad osadnictwa	k. prapolska		
						ślad osadnictwa	k. staropolska		
17	Bieganowo	Radziejów	2	47-43	94	osada	k. staropolska		
18	Bieganowo	Radziejów	3	47-43	95	ślad osadnictwa	k. staropolska		
19	Bieganowo	Radziejów	4	47-43	96	osada	k. staropolska		
20	Bieganowo	Radziejów	5	47-43	97	osada	k. pucharów lejkowatych		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						osada	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
21	Bieganowo	Radziejów	6	47-43	98	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
22	Bieganowo	Radziejów	7	47-43	99	śląd osadnictwa	k. łużycka		
23	Bieganowo	Radziejów	8	47-43	100	osada	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
24	Bieganowo	Radziejów	9	47-43	101	śląd osadnictwa	k. prapolska		
						śląd osadnictwa	k. staropolska		
25	Bieganowo	Radziejów	11	47-43	102	osada	k. staropolska		
26	Bieganowo	Radziejów	12	47-43	103	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza F	
						osada	k. staropolska		
27	Bieganowo	Radziejów	13	47-43	104	osada		wczesne średniowiecze faza F	
						osada	k. staropolska		
28	Bieganowo	Radziejów	14	47-43	105	osada	k. staropolska		
29	Bieganowo	Radziejów	15	47-43	106	osada	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
						osada	k. staropolska		
30	Bieganowo	Radziejów	16	47-43	107	osada	k. staropolska		
31	Bieganowo	Radziejów	17	47-43	108	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza F	
						śląd osadnictwa	k. staropolska		
32	Bieganowo	Radziejów	18	47-43	109	śląd osadnictwa	k. prapolska		
33	Bieganowo	Radziejów	19	47-43	110	śląd osadnictwa	k. staropolska		
34	Bieganowo	Radziejów	20	47-43	111	śląd osadnictwa	k. prapolska		
35	Bieganowo	Radziejów	21	47-43	112	osada	k. staropolska		
						osada		wczesne średniowiecze faza D-F	
						śląd osadnictwa	k. staropolska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
36	Bieganowo	Radziejów	22	47-43	113	śląd osadnictwa			
37	Piołunowo	Radziejów	1	47-44	112	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
38	Piołunowo	Radziejów	2	47-44	113	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
39	Piołunowo	Radziejów	3	47-44	114	śląd osadnictwa	k. łużycka		
40	Piołunowo	Radziejów	4	47-44	115	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
41	Piołunowo	Radziejów	5	47-44	116	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
42	Piołunowo	Radziejów	6	47-44	117	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
43	Broniewek	Radziejów	1	48-42	57	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
44	Czołowo	Radziejów	1	48-42	58	śląd osadnictwa	k. łużycka		
45	Czołowo	Radziejów	2	48-42	59	osada	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
46	Czołowo	Radziejów	3	48-42	60	punkt osadniczy	k. łużycka		
47	Czołowo	Radziejów	4	48-42	61	cmentarzysko	k. przeworska	późny okres lateński-OR B	
48	Czołowo	Radziejów	5	48-42	62	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
49	Czołowo	Radziejów	6	48-42	63	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
50	Czołowo	Radziejów	7	48-42	64	śląd osadnictwa	k. łużycka		
51	Czołówek	Radziejów	1	48-42	65	śląd osadnictwa	k. łużycka		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						punkt osadniczy	k. przeworska	późny okres lateński-OR B	
52	Czołówek	Radziejów	2A	48-42	66	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza F	
53	Czołówek	Radziejów	2	48-42	67	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
54	Czołówek	Radziejów	4	48-42	68	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza C-D	
						śląd osadnictwa			
55	Czołówek	Radziejów	5	48-42	69	śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa			
56	Czołówek	Radziejów	7	48-42	70	śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa			
57	Czołówek	Radziejów	8	48-42	71	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
58	Czołówek	Radziejów	9	48-42	72	punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza D-E	
59	Płowki	Radziejów	1	48-42	73	śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	
60	Płowki	Radziejów	5	48-42	74	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
61	Płowki	Radziejów	3	48-42	75	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Blizsza chronologia	Uwagi
62	Płowki	Radziejów	4	48-42	76	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
63	Przemystka	Radziejów	1	48-43	1	punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
64	Przemystka	Radziejów	2	48-43	2	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
65	Przemystka	Radziejów	3	48-43	3	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
66	Bieganowo	Radziejów	4	48-43	4	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
67	Bieganowo	Radziejów	5	48-43	5	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
68	Bieganowo	Radziejów	23	48-43	6	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
69	Bieganowo	Radziejów	24	48-43	7	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
70	Bieganowo	Radziejów	25	48-43	8	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
71	Bieganowo	Radziejów	26	48-43	9	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
72	Biskupice	Radziejów	1	48-43	10	śląd osadnictwa	k. łużycka		
73	Biskupice	Radziejów	2	48-43	11	śląd osadnictwa	k. prapolska		
74	Biskupice	Radziejów	3	48-43	12	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
75	Biskupice	Radziejów	4	48-43	13	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
76	Biskupice	Radziejów	5	48-43	14	cmentarzysko	k. przeworska	faza C-D	
						punkt osadniczy		późne średniowiecze	
77	Biskupice	Radziejów	6	48-43	15	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska	faza B-D	
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza D-E	
						punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
78	Biskupice	Radziejów	7	48-43	16	śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
79	Biskupice	Radziejów	8	48-43	17	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza E-F	
80	Biskupice	Radziejów	9	48-43	18	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
81	Biskupice	Radziejów	10	48-43	19	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
82	Biskupice	Radziejów	11	48-43	20	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza C-D	
83	Biskupice	Radziejów	12	48-43	21	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
84	Biskupice	Radziejów	13	48-43	22	punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
85	Biskupice	Radziejów	14	48-43	23	punkt osadniczy	k. przeworska	faza C-D	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
86	Biskupice	Radziejów	15	48-43	24	punkt osadniczy		późne średniowiecze	
87	Biskupice	Radziejów	16	48-43	25	śląd osadnictwa	k. przeworska		
88	Biskupice	Radziejów	17	48-43	26	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
89	Biskupice	Radziejów	18	48-43	27	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
90	Biskupice	Radziejów	19	48-43	28	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
91	Biskupice	Radziejów	20	48-43	29	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
92	Biskupice	Radziejów	21	48-43	30	punkt osadniczy	k. przeworska		
93	Biskupice	Radziejów	22	48-43	31	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
94	Biskupice	Radziejów	23	48-43	32	śląd osadnictwa	k. łużycka		
95	Biskupice	Radziejów	24	48-43	33	śląd osadnictwa	k. przeworska		
96	Biskupice	Radziejów	25	48-43	34	śląd osadnictwa	k. łużycka	środkowy okres lateński	
97	Biskupice	Radziejów	26	48-43	35	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
98	Biskupice	Radziejów	27	48-43	36	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
99	Biskupice	Radziejów	28	48-43	37	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
100	Biskupice	Radziejów	29	48-43	38	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
101	Biskupice	Radziejów	30	48-43	39	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
102	Biskupice	Radziejów	31	48-43	40	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
103	Biskupice	Radziejów	32	48-43	41	punkt osadniczy	k. łużycka		
104	Biskupice	Radziejów	33	48-43	42	śląd osadnictwa	k. przeworska		
105	Biskupice	Radziejów	34	48-43	43	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
106	Biskupice	Radziejów	35	48-43	44	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						cmentarzysko	k. pomorska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
107	Biskupice	Radziejów	36	48-43	45	śląd osadnictwa	k. przeworska	faza C-D	
108	Biskupice	Radziejów	37	48-43	46	punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
109	Biskupice	Radziejów	38	48-43	47	śląd osadnictwa	k. przeworska	faza C-D	
110	Biskupice	Radziejów	39	48-43	48	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
111	Biskupice	Radziejów	40	48-43	49	śląd osadnictwa	k. przeworska		
112	Biskupice	Radziejów	41	48-43	50	śląd osadnictwa	k. przeworska		
113	Biskupice	Radziejów	42	48-43	51	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza D-F	
114	Biskupice	Radziejów	43	48-43	52	śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	
115	Biskupice	Radziejów	44	48-43	53	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza F	
116	Biskupice	Radziejów	45	48-43	54				
117	Biskupice	Radziejów	46	48-43	55	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
118	Biskupice	Radziejów	47	48-43	56	punkt osadniczy	k. przeworska		
119	Skibin	Radziejów	1	48-43	59	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
120	Skibin	Radziejów	2	48-43	60	śląd osadnictwa	k. łużycka		
121	Skibin	Radziejów	3	48-43	61	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza D-E	
						punkt osadniczy		późne średniowiecze	
122	Skibin	Radziejów	4	48-43	62	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
123	Skibin	Radziejów	5	48-43	63	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
124	Skibin	Radziejów	6	48-43	64	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
125	Skibin	Radziejów	7	48-43	65	punkt osadniczy		późne średniowiecze	
126	Skibin	Radziejów	8	48-43	66	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
127	Skibin	Radziejów	9	48-43	67	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
128	Skibin	Radziejów	10	48-43	68	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
129	Kwilno	Radziejów	1	48-43	69	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
130	Kwilno	Radziejów	2	48-43	70	śląd osadnictwa	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza E-F	
131	Kwilno	Radziejów	3	48-43	71	śląd osadnictwa	k. łużycka		
132	Kwilno	Radziejów	4	48-43	72	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
133	Kwilno	Radziejów	5	48-43	73	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
134	Kwilno	Radziejów	6	48-43	74	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
135	Kwilno	Radziejów	7	48-43	75	luźne		neolit	archiwalne brak lokalizacji
136	Kłonówek	Radziejów	1	48-43	76	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
137	Kłonówek	Radziejów	2	48-43	77	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska	faza B-C	
138	Kłonówek	Radziejów	3	48-43	78	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza D-F	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Blizsza chronologia	Uwagi
139	Kłonówek	Radziejów	4	48-43	79	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
140	Kłonówek	Radziejów	5	48-43	80	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza E-F	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
141	Kłonówek	Radziejów	6	48-43	81	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza E-F	
142	Kłonówek	Radziejów	7	48-43	82	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
143	Płowce II	Radziejów	1	48-43	83	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy		późne średniowiecze	
144	Płowce II	Radziejów	2	48-43	84	cmentarzysko	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza E-F	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
145	Płowce II	Radziejów	3	48-43	85	punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
146	Płowce II	Radziejów	4	48-43	86	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
147	Płowce II	Radziejów	5	48-43	87	śląd osadnictwa	k. prapolska		
148	Płowce 1	Radziejów	6	48-43	88	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
149	Płowce 1	Radziejów	7	48-43	89	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
150	Płowce 1	Radziejów	8	48-43	90	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
						śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
151	Płowce 1	Radziejów	9	48-43	91	punkt osadniczy	k. łużycka		
152	Radziejów	Radziejów Miasto	1	48-43	92	osada	k. pucharów lejkowych		archiwalne, stanowisko zniszczone
						osada	k. ceramiki sznurowej		
153	Radziejów	Radziejów Miasto	2	48-43	93	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowych		archiwalne, stanowisko zniszczone
						śląd osadnictwa	k. ceramiki sznurowej		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						cmentarzysko	k. przeworska		
154	Radziejów	Radziejów Miasto	3	48-43	94	osada	k. pucharów lejkowych		archiwalne, weryfikacja negatywna
						osada	k. amfor kulistych		
						cmentarzysko	k. ceramiki sznurowej		
155	Radziejów	Radziejów Miasto	4	48-43	95	osada	k. pucharów lejkowych		archiwalne, weryfikacja negatywna
						osada	k. amfor kulistych		
						cmentarzysko	k. ceramiki sznurowej		
						cmentarzysko	k. łużycka		
156	Radziejów	Radziejów Miasto	5	48-43	96	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej		
						osada	k. lendzielska		
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						osada		wczesne średniowiecze faza A	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
157	Radziejów	Radziejów Miasto	6	48-43	97	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej		archiwalne, weryfikacja negatywna
						osada	k. późnej ceramiki wstęgowej	faza II-III	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						osada	k. przeworska	faza D	
						osada		wczesne średniowiecze faza A	
						osada		wczesne średniowiecze faza E-F	
158	Radziejów	Radziejów Miasto	7	48-43	98	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej		
						osada	k. lendzielska		
						osada	k. amfor kulistych		
						osada	k. przeworska	późny okres lateński	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza B-E	
159	Radziejów	Radziejów Miasto	8	48-43	99	cmentarzysko	k. grobów kloszowych	środkowy okres lateński	archiwalne brak lokalizacji
160	Radziejów	Radziejów Miasto	9	48-43	100	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej		archiwalne, stanowisko zniszczone
161	Radziejów	Radziejów Miasto	10	48-43	101	osada	k. pucharów lejkowatych		
						osada	k. amfor kulistych		
						osada	k. przeworska	OR	archiwalne, stanowisko zniszczone

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
162	Radziejów	Radziejów Miasto	11	48-43	102	osada	k. pucharów lejkowatych		archiwalne, weryfikacja negatywna
						osada	k. trzciniicka		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze	
163	Radziejów	Radziejów Miasto	12	48-43	103	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej		archiwalne, stanowisko zniszczone
						osada	k. lendzielska		
						punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
					punkt osadniczy		późne średniowiecze		
164	Radziejów	Radziejów Miasto	13	48-43	104	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej		archiwalne, weryfikacja negatywna
						osada	k. lendzielska		
165	Radziejów	Radziejów Miasto	14	48-43	105	śląd osadnictwa	k. późnej ceramiki wstęgowej		
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
						osada	k. łużycka		
						osada	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze	
						punkt osadniczy		późne średniowiecze	
166	Radziejów	Radziejów Miasto	15	48-43	106	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						śląd osadnictwa	k. późnej ceramiki wstęgowej		
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
						osada	k. ceramiki sznurowej		
						śląd osadnictwa		wczesna epoka brązu	
						śląd osadnictwa	k. iwieńska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						osada	k. łużycka		
						osada	k. przeworska	faza C-D	
167	Radziejów	Radziejów Miasto	17	48-43	107		k. ceramiki sznurowej		archiwalne, weryfikacja negatywna
						osada	k. ceramiki wstęgowej rytej		
						osada	k. pucharów lejkowatych		
168	Radziejów	Radziejów Miasto	18	48-43	108		k. łużycka		
						osada	k. przeworska	OR	
						osada		średniowiecze	
						osada		późne średniowiecze	
169	Radziejów	Radziejów Miasto	19	48-43	109		k. ceramiki sznurowej		archiwalne, stanowisko zniszczone
						osada	k. pucharów lejkowatych		archiwalne, stanowisko zniszczone
						osada	k. ceramiki sznurowej		
						osada	k. przeworska		
						osada	k. przeworska	OR	
171	Radziejów	Radziejów Miasto	21	48-43	111		k. prapolska		archiwalne, stanowisko zniszczone
172	Radziejów	Radziejów Miasto	22	48-43	112	cmentarzysko	k. pucharów lejkowatych		archiwalne, stanowisko zniszczone
						osada	k. pucharów lejkowatych		
173	Radziejów	Radziejów Miasto	23	48-43	113	ślad osadnictwa		późne średniowiecze	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
174	Radziejów	Radziejów Miasto	24	48-43	114	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej		archiwalne, weryfikacja negatywna
175	Radziejów	Radziejów Miasto	25	48-43	115	osada	k. pucharów lejkowatych		Archiwalne, stanowisko
									zniszczone
						osada	k. łużycka		
						osada	k. prapolska		
					punkt osadniczy		późne średniowiecze		
176	Radziejów	Radziejów Miasto	26	48-43	116	osada		neolit	
						osada	k. przeworska	OR	archiwalne, stanowisko zniszczone
177	Radziejów	Radziejów Miasto	27	48-43	117	śląd osadnictwa	k. łużycka		archiwalne, stanowisko zniszczone
178	Radziejów	Radziejów Miasto	28	48-43	118	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
179	Radziejów	Radziejów Miasto	29	48-43	119	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						cmentarzysko	k. łużycka		
						osada	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		Wczesne średniowiecze faza D	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
180	Radziejów	Radziejów Miasto	30	48-43	120	osada	k. pucharów lejkowatych		archiwalne, weryfikacja negatywna

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
181	Radziejów	Radziejów Miasto	31	48-43	121	miasto lokacyjne			
182	Radziejów	Radziejów Miasto	32	48-43	122	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	archiwalne, weryfikacja negatywna
						cmentarzysko		późne średniowiecze/nowożytny XIII-XVII w.	
183	Radziejów	Radziejów Miasto	33	48-43	123	punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
184	Radziejów	Radziejów Miasto	34	48-43	124	punkt osadniczy	k. łużycka		archiwalne, weryfikacja negatywna
						śląd osadnictwa	k. przeworska	faza C-D	
185	Radziejów	Radziejów Miasto	35	48-43	125	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		archiwalne, weryfikacja negatywna
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
186	Radziejów	Radziejów Miasto	36	48-43	126	punkt osadniczy	k. łużycka		archiwalne, weryfikacja negatywna
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
187	Radziejów	Radziejów Miasto	37	48-43	127	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
188	Radziejów	Radziejów Miasto	38	48-43	128	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
189	Radziejów	Radziejów Miasto	39	48-43	129	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza C-F	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
190	Radziejów	Radziejów Miasto	40	48-43	130	punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza B-C	
191	Radziejów	Radziejów Miasto	41	48-43	131	punkt osadniczy	k. łużycka	wczesne średniowiecze faza C-D	
						śląd osadnictwa			
192	Radziejów	Radziejów Miasto	42	48-43	132	śląd osadnictwa	k. ceramiki wstęgowej		archiwalne, weryfikacja negatywna
193	Pruchnowo	Radziejów	1	48-43	133	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						osada	k. przeworska	faza B-C	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
194	Pruchnowo	Radziejów	2	48-43	134	śląd osadnictwa	k. ceramiki sznurowej		archiwalne, weryfikacja negatywna
195	Pruchnowo	Radziejów	3	48-43	135	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
196	Pruchnowo	Radziejów	4	48-43	136	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska	faza B-C	
197	Pruchnowo	Radziejów	5	48-43	137	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
198	Pruchnowo	Radziejów	6	48-43	138	punkt osadniczy	k. przeworska	faza C-D	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
199	Pruchnowo	Radziejów	7	48-43	139	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						punkt osadniczy	k. przeworska		
200	Pruchnowo	Radziejów	8	48-43	140	punkt osadniczy	k. przeworska	faza C-D	
201	Pruchnowo	Radziejów	9	48-43	141	śląd osadnictwa	k. łużycka	środkowy okres lateński	
202	Pruchnowo	Radziejów	10	48-43	142	śląd osadnictwa	k. przeworska	późny okres lateński	
						punkt osadniczy	k. łużycka		
203	Pruchnowo	Radziejów	11	48-43	143	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza A-B	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
204	Pruchnowo	Radziejów	12	48-43	144	śląd osadnictwa	k. prapolska		
205	Pruchnowo	Radziejów	13	48-43	145	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
206	Pruchnowo	Radziejów	14	48-43	146	punkt osadniczy	k. przeworska	faza B	
207	Pruchnowo	Radziejów	15	48-43	147	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
208	Pruchnowo	Radziejów	16	48-43	148	punkt osadniczy	k. przeworska	późny okres lateński	
209	Pruchnowo	Radziejów	17	48-43	149	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkwatych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
210	Pruchnowo	Radziejów	18	48-43	150	śląd osadnictwa	k. prapolska		
211	Pruchnowo	Radziejów	19	48-43	151	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza D-E	
212	Pruchnowo	Radziejów	20	48-43	152	śląd osadnictwa	k. prapolska		
213	Pruchnowo	Radziejów	21	48-43	153	punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
214	Pruchnowo	Radziejów	22	48-43	154	śląd osadnictwa		epoka kamienia	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza D-E	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
215	Pruchnowo	Radziejów	23	48-43	155	punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
						cmentarzysko	k. iwieńska		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						cmentarzysko	k. przeworska	faza B	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
216	Pruchnowo	Radziejów	24	48-43	156	punkt osadniczy	k. łużycka		archiwalne, weryfikacja negatywna
217	Pruchnowo	Radziejów	25	48-43	157	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa	k. trzcieniecka		
						punkt osadniczy	k. łużycka	halsztat	
						punkt osadniczy	k. przeworska	faza B-D	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza A-B	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza F	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
218	Pruchnowo	Radziejów	26	48-43	158	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska	faza C-D	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
219	Pruchnowo	Radziejów	27	48-43	159	punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska	faza B-C	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
						punkt osadniczy	k. łużycka		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
220	Pruchnowo	Radziejów	28	48-43	160	punkt osadniczy	k. przeworska		
221	Pruchnowo	Radziejów	29	48-43	161	punkt osadniczy	k. łużycka		
						ślad osadnictwa	k. przeworska		
222	Pruchnowo	Radziejów	30	48-43	162	ślad osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska	faza B-C	
223	Pruchnowo	Radziejów	31	48-43	163	ślad osadnictwa	k. przeworska		
224	Opatowice	Radziejów	2, 5, 6	48-43	164	ślad osadnictwa		schyłkowy paleolit	
						osada	k. pucharów lejkowatych		
						osada	k. łużycka		
						osada	k. przeworska		
						cmentarzysko	k. przeworska	faza B-D	
						punkt osadniczy		średniowiecze	
225	Opatowice	Radziejów	7	48-43	165	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	faza III	
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
								wczesna epoka brązu	
						osada	k. przeworska		
226	Opatowice	Radziejów	11	48-43	166		k. przeworska		
						ślad osadnictwa	k. prapolska		
227	Opatowice	Radziejów	16	48-43	167	ślad osadnictwa		epoka kamienia	
						ślad osadnictwa		neolit	
						ślad osadnictwa	k. łużycka		
						ślad osadnictwa	k. przeworska		
228	Radziejów	Radziejów	17	48-43	168	ślad osadnictwa		schyłkowy neolit	
229	Opatowice	Radziejów	18	48-43	169	ślad osadnictwa	k. amfor kulistych		
230	Opatowice	Radziejów	19	48-43	170	ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
231	Opatowice	Radziejów	20	48-43	171	ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze faza F	
232	Opatowice	Radziejów	21	48-43	172	ślad osadnictwa	k. łużycka		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
233	Opatowice	Radziejów	22	48-43	173	ślad osadnictwa	k. pucharów lejkowych	faza IV-V	
						punkt osadniczy	k. łużycka		
234	Opatowice	Radziejów	23	48-43	174	ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
235	Opatowice	Radziejów	24	48-43	175	ślad osadnictwa	k. przeworska		
						ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
						ślad osadnictwa		późne średniowiecze	
236	Opatowice	Radziejów	25	48-43	176	ślad osadnictwa		schyłkowy neolit	
237	Opatowice	Radziejów	26	48-43	177	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowych		
						ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
238	Opatowice	Radziejów	27	48-43	178	ślad osadnictwa		epoka kamienia	
239	Opatowice	Radziejów	28	48-43	179	ślad osadnictwa	k. łużycka		
240	Opatowice	Radziejów	29	48-43	180	ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze faza F	
241	Opatowice	Radziejów	30	48-43	181	ślad osadnictwa	k. amfor kulistych		
						ślad osadnictwa	k. łużycka		
						ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
242	Opatowice	Radziejów	31	48-43	182	ślad osadnictwa	k. łużycka		
						ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze faza A-B	
						ślad osadnictwa		późne średniowiecze	
243	Opatowice	Radziejów	32	48-43	183	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowych		
						ślad osadnictwa	k. łużycka		
244	Opatowice	Radziejów	33	48-43	184	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowych		
						punkt osadniczy		schyłkowy neolit	
245	Opatowice	Radziejów	34	48-43	185	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowych		
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
246	Opatowice	Radziejów	35	48-43	186	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
247	Opatowice	Radziejów	36	48-43	187	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowych		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						punkt osadniczy	k. łużycka		
248	Opatowice	Radziejów	37	48-43	188	śląd osadnictwa	k. łużycka		
249	Opatowice	Radziejów	38	48-43	189	cmentarzysko	k. przeworska		
250	Opatowice	Radziejów	39	48-43	190	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza F	
251	Opatowice	Radziejów	40	48-43	191	punkt osadniczy	k. łużycka		archiwalne, weryfikacja negatywna
252	Stary Radziejów	Radziejów	1	48-43	192	śląd osadnictwa	k. przeworska		
253	Stary Radziejów	Radziejów	2	48-43	193	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
254	Stary Radziejów	Radziejów	3	48-43	194	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska	faza C-D	
255	Stary Radziejów	Radziejów	4	48-43	195	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
256	Stary Radziejów	Radziejów	5	48-43	196	śląd osadnictwa	k. przeworska		
257	Stary Radziejów	Radziejów	6	48-43	197	punkt osadniczy	k. łużycka		
258	Stary Radziejów	Radziejów	7	48-43	198	śląd osadnictwa	k. ceramiki wstęgowej rytej		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
259	Stary Radziejów	Radziejów	8	48-43	199	śląd osadnictwa	k. łużycka		
260	Stary Radziejów	Radziejów	9	48-43	200	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
261	Stary Radziejów	Radziejów	10	48-43	201	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza F	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
262	Stary Radziejów	Radziejów	11	48-43	202	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza D-E	
263	Stary Radziejów	Radziejów	12	48-43	203	punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza F	
264	Stary Radziejów	Radziejów	13	48-43	204	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
265	Stary Radziejów	Radziejów	14	48-43	205	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
266	Stary Radziejów	Radziejów	15	48-43	206	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
267	Stary Radziejów	Radziejów	16	48-43	207	śląd osadnictwa	k. przeworska		
268	Stary Radziejów	Radziejów	17	48-43	208	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
269	Stary Radziejów	Radziejów	18	48-43	209	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
270	Stary Radziejów	Radziejów	19	48-43	210	punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
271	Stary Radziejów	Radziejów	20	48-43	211	punkt osadniczy		późne średniowiecze	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
272	Stary Radziejów	Radziejów	21	48-43	212	punkt osadniczy	k. przeworska		
273	Stary Radziejów	Radziejów	22	48-43	213	śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
274	Stary Radziejów	Radziejów	23	48-43	214	punkt osadniczy		późne średniowiecze	
275	Stary Radziejów	Radziejów	24	48-43	215	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D	
276	Stary Radziejów	Radziejów	25	48-43	216	śląd osadnictwa	k. przeworska		
277	Stary Radziejów	Radziejów	26	48-43	217	śląd osadnictwa	k. łużycka		
278	Stary Radziejów	Radziejów	27	48-43	218	cmentarzysko		epoka brązu	archiwalne nieznana lokalizacja
279	Opatowice	Radziejów	10	48-43	219	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						śląd osadnictwa	k. iwieńska		
						osada	k. przeworska	okres wpływów rzymskich	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza A-B	
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza E-F	
						punkt osadniczy		późne średniowiecze	
280	Zagórzycy	Radziejów	9	48-43	220	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		archiwalne weryfikacja
									negatywna
281	Radziejów	Radziejów Miasto	43	48-43	221	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
282	Radziejów	Radziejów	44	48-43	222	punkt osadniczy	k. przeworska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
		Miasto				śląd osadnictwa		nowożytny	
283	Radziejów	Radziejów Miasto	45	48-43	223	śląd osadnictwa	k. łużycka		
284	Radziejów	Radziejów Miasto	46	48-43	224	śląd osadnictwa		wczesna epoka brązu	
285	Radziejów	Radziejów Miasto	47	48-43	225	śląd osadnictwa			
286	Radziejów	Radziejów Miasto	48	48-43	226	śląd osadnictwa	k. ceramiki sznurowej	schyłkowy neolit	
287	Pruchnowo	Radziejów	40	48-43	227	lužne			archiwalne nieznana lokalizacja
288	Radziejów	Radziejów Miasto	50	48-43	228	śląd osadnictwa	k. łużycka		
289	Radziejów	Radziejów Miasto	51	48-43	229	śląd osadnictwa	k. ceramiki wstęgowej rytej		
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
						osada	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
290	Radziejów	Radziejów Miasto	52	48-43	230	śląd osadnictwa			
						śląd osadnictwa	k. późnej ceramiki wstęgowej		
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
291	Radziejów	Radziejów Miasto	53	48-43	231	śląd osadnictwa	k. łużycka		
292	Pruchnowo	Radziejów	32	48-43	232	śląd osadnictwa	k. łużycka		
293	Pruchnowo	Radziejów	34	48-43	233	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
294	Pruchnowo	Radziejów	33	48-43	234	śląd osadnictwa			
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		
295	Opatowice	Radziejów Miasto	53	48-43	235	śląd osadnictwa	k. pucharów lejgowatych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
296	Pruchnowo	Radziejów	35	48-43	236	śląd osadnictwa	k. pucharów lejgowatych		
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
297	Radziejów	Radziejów Miasto	54	48-43	237	punkt osadniczy	k. łużycka		
298	Opatowice	Radziejów	54	48-43	238	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
299	Opatowice	Radziejów	55	48-43	239	śląd osadnictwa	k. łużycka		
300	Zagórzycy	Radziejów	15	48-43	240	śląd osadnictwa	k. późnej ceramiki wstęgowej		
						śląd osadnictwa	k. trzciniecka		
						osada	k. łużycka	halsztat	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza A-B	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza D-E	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
301	Za górzycy	Radziejów	16	48-43	241	śląd osadnictwa	k. pucharów lejgowatych		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		nowożytny	
302	Pruchnowo	Radziejów	36	48-43	242	lužne			archiwalne nieznana lokalizacja

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Blizsza chronologia	Uwagi
303	Pruchnowo	Radziejów	37	48-43	243	luźne			archiwalne nieznana lokalizacja
304	Pruchnowo	Radziejów	38	48-43	244	luźne			archiwalne nieznana lokalizacja
305	Pruchnowo	Radziejów	39	48-43	245	luźne			archiwalne nieznana lokalizacja
306	Piołunowo	Radziejów	7	48-44	1	śląd osadnictwa	k. późnej ceramiki wstęgowej	faza 1	
						punkt osadniczy		nowożytny	
307	Piołunowo	Radziejów	8	48-44	2	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska	okres wpływów rzymskich	
						śląd osadnictwa			
308	Płowce 1	Radziejów	10	48-44	28	śląd osadnictwa	k. prapolska		
						osada		nowożytny	
309	Płowce 1	Radziejów	11	48-44	29	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						osada	k. przeworska		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
						punkt osadniczy		nowożytny	
310	Płowce 1	Radziejów	12	48-44	30	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska	okres wpływów rzymskich	
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza E-F	
						osada		nowożytny	
311	Płowce 1	Radziejów	13	48-44	31	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska	późny okres lateński	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
312	Płowce 1	Radziejów	14	48-44	32	śląd osadnictwa	k. prapolska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						osada		nowożytny	
313	Płowce 1	Radziejów	15	48-44	33	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
						śląd osadnictwa			
314	Płowce 1	Radziejów	16	48-44	34	śląd osadnictwa		nowożytny	
315	Płowce 1	Radziejów	17	48-44	35	punkt osadniczy		nowożytny	
316	Płowce 1	Radziejów	18	48-44	36	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
						śląd osadnictwa		nowożytny	
317	Płowce 1	Radziejów	19	48-44	37	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
318	Płowce 1	Radziejów	20	48-44	38	cmentarzysko szkieletowe		epoka żelaza	archiwalne niepotwierdzone w terenie
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
						śląd osadnictwa		nowożytny	
319	Płowce 1	Radziejów	21	48-44	39	śląd osadnictwa	k. łużycka		
320	Płowce 1	Radziejów	22	48-44	40	śląd osadnictwa	k. prapolska		
						śląd osadnictwa		nowożytny	
321	Płowce 1	Radziejów	23	48-44	41	śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		nowożytny	
322	Płowce 1	Radziejów	24	48-44	42	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
323	Płowce 1	Radziejów	25	48-44	43	cmentarzysko	k. przeworska		
324	Płowce 1	Radziejów	26	48-44	44	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
325	Płowce 1	Radziejów	27	48-44	45	punkt osadniczy	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		nowożytny	
326	Płowce 1	Radziejów	28	48-44	46	śląd osadnictwa	k. przeworska		
327	Płowce II	Radziejów	29	48-44	47	śląd osadnictwa	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza F	
						osada		nowożytny	
328	Płowce II	Radziejów	30	48-44	48	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska	okres wpływów rzymskich	
						osada		wczesne średniowiecze faza E	
329	Płowce II	Radziejów	31	48-44	49	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
330	Płowce II	Radziejów	32	48-44	50	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza E-F	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
331	Płowce II	Radziejów	33	48-44	51	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza F	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
						śląd osadnictwa			
332	Płowce II	Radziejów	34	48-44	52	osada	k. przeworska	wczesny okres rzymski	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
333	Płowce II	Radziejów	35	48-44	53	śląd osadnictwa	k. trzciniecka		
334	Płowce	Radziejów	36	48-44	54	osada		wczesne średniowiecze faza E-F	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
335	Płowce II	Radziejów	37	48-44	55	cmentarzysko	k. przeworska	okres wpływów rzymskich	archiwalne nie potwierdzone w terenie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
336	Płowce II	Radziejów	38	48-44	56	cmentarzysko	k. staropolska		archiwalne nie potwierdzone w terenie
337	Płowce II	Radziejów	39	48-44	57	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		nowożytny	
338	Płowce II	Radziejów	40	48-44	58	pole bitwy		1331	
339	Płowce II	Radziejów	41	48-44	59	cmentarzysko ciałopalne	k. pomorska		archiwalne nieznana lokalizacja
340	Płowce II	Radziejów	42	48-44	60	łuźne		późne średniowiecze XIV w.	archiwalne nieznana lokalizacja
341	Czołówek	Radziejów	6	49-42	1	śląd osadnictwa		epoka kamienia/początek epoki brązu	
342	Wąsewo	Radziejów	1	49-42	30	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
343	Wąsewo	Radziejów	2	49-42	31	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
						punkt osadniczy		późne średniowiecze	
344	Wąsewo	Radziejów	3	49-42	32	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. ceramiki sznurowej		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa	k. prapolska		
345	Zagórzycze	Radziejów	1	49-43	1	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		archiwalne zniszczone
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Blizsza chronologia	Uwagi
346	Zagórzycy	Radziejów	2	49-43	2	cmentarzysko	k. pucharów lejkowatych		archiwalne zniszczone
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze	
347	Zagórzycy	Radziejów	4	49-43	3	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		archiwalnie zweryfikowano negatywnie
348	Zagórzycy	Radziejów	5	49-43	4	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
349	Zagórzycy	Radziejów	6	49-43	5	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
350	Zagórzycy	Radziejów	7	49-43	6	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
351	Za górzycy	Radziejów	8	49-43	7	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
352	Zagórzycy	Radziejów	10	49-43	8	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
						osada	k. łużycka	wczesny okres lateński	
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza E-F	
353	Zagórzycy	Radziejów	11	49-43	9	śląd osadnictwa	k. łużycka		
354	Zagórzycy	Radziejów	12	49-43	10	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
355	Zagórzycy	Radziejów	13	49-43	11	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
356	Zagórzycy	Radziejów	14	49-43	12	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
357	Opatowice	Radziejów	1	49-43	13	osada	k. pucharów lejkowatych	faza III	
						cmentarzysko	k. amfor kulistych		
						cmentarzysko	k. łużycka	halsztat	
358	Opatowice	Radziejów	3	49-43	14	osada	k. pucharów lejkowatych	faza V	
						osada	k. amfor kulistych	faza II-III	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
359	Opatowice	Radziejów	8	49-43	15	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
360	Opatowice	Radziejów	13	49-43	16	cmentarzysko	k. pomorska		archiwalne nie potwierdzone w terenie
361	Opatowice	Radziejów	14	49-43	17	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
362	Opatowice	Radziejów	15	49-43	18	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
363	Opatowice	Radziejów	41	49-43	19	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
364	Opatowice	Radziejów	42	49-43	20	osada	k. pucharów lejkowatych	faza IV-V	
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
365	Opatowice	Radziejów	43	49-43	21	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
						punkt osadniczy	k. amfor kulistych		
366	Opatowice	Radziejów	44	49-43	22	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
367	Opatowice	Radziejów	45	49-43	23	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
368	Opatowice	Radziejów	46	49-43	24	osada	k. pucharów lejkowatych		
						osada	k. amfor kulistych		
369	Opatowice	Radziejów	47	49-43	25	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
370	Opatowice	Radziejów	48	49-43	26	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		
371	Opatowice	Radziejów	49	49-43	27	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	faza III c	
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
372	Opatowice	Radziejów	50	49-43	28	osada	k. pucharów lejkowatych	faza III c	
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	
373	Opatowice	Radziejów	51	49-43	29	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych		
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIEJÓW NA LATA 2018-2021

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Blizsza chronologia	Uwagi
374	Opatowice	Radziejów	52	49-43	30	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowych		
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
375	Stary Radziejów	Radziejów	27	49-43	31	cmentarzysko	k. łużycka	epoka brązu	
376	Stary Radziejów	Radziejów	28	49-43	32	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa	k. przeworska		
377	Stary Radziejów	Radziejów	29	49-43	33	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
378	Stary Radziejów	Radziejów	30	49-43	34	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
379	Stary Radziejów	Radziejów	31	49-43	35	śląd osadnictwa	k. łużycka		
380	Stary Radziejów	Radziejów	32	49-43	36	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
381	Stary Radziejów	Radziejów	33	49-43	37	śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	
						punkt osadniczy	k. łużycka		
						punkt osadniczy	k. przeworska	faza B-C	
382	Stary Radziejów	Radziejów	34	49-43	38	śląd osadnictwa	k. łużycka		
383	Stary Radziejów	Radziejów	35	49-43	39	śląd osadnictwa	k. łużycka		
384	Stary Radziejów	Radziejów	36	49-43	40	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
						punkt osadniczy		późne średniowiecze	
385	Stary	Radziejów	38	49-43	41	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowych		

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr stan.	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
	Radziejów					śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
386	Stary Radziejów	Radziejów	39	49-43	42	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza E-F	
387	Wąsewo	Radziejów	14	49-43	44				
388	Wąsewo	Radziejów	15	49-43	45	punkt osadniczy	k. łużycka		